

Framtida central Europainformation

SOU

1995:127

Betänkande av Utredningen om
framtida central Europainformation

Statens offentliga utredningar
1995:127
Utrikesdepartementet

A. Ref KB
Occ SOL
64

Framtida central Europainformation

Betänkande av
Utredningen om framtida central Europainformation
Stockholm 1995

SOU och Ds kan köpas från Fritzes kundtjänst. För remissutsändningar av SOU och Ds svarar Fritzes, Offentliga Publikationer, på uppdrag av Regeringskansliets förvaltningskontor.

Beställningsadress: Fritzes kundtjänst
106 47 Stockholm
Fax: 08-20 50 21
Telefon: 08-690 90 90

Svara på remiss. Hur och Varför. Statsrådsberedningen, 1993.

– En liten broschyr som underlättar arbetet för den som skall svara på remiss.

Broschyren kan beställas hos:

Regeringskansliets förvaltningskontor
Arkiv- och informationsenheten
103 33 Stockholm
Fax: 08-790 09 86
Telefon: 08-405 24 81

Europainformation

Till statsrådet och föredragande i ärenden om utrikeshandel

Genom beslut den 22 december 1994 bemyndigade regeringen statsrådet och föredragande i utrikeshandelsärenden att tillkalla en särskild utredare med uppdrag att utreda frågor som rör framtida central Europainformation m m och att besluta om sakkunniga, experter och annat biträde åt utredaren.

Med stöd av nämnda bemyndigande tillkallades den 9 mars 1995 ambassadör Lars Jonsson som utredare. Biträde under arbetet har varit konsult Lena Norberg.

I enlighet med direktiven har jag beskrivit den Europainformation som ges av statliga myndigheter m fl, och diskuterat behovet av kompletterande central information. Jag redovisar vidare de erfarenheter som gjorts av Sekretariatet för Europainformation, som etablerades inför folkomröstningen i november 1994.

Överväganden och ett förslag att inrätta ett kontor för Europainformation i riksdagen, redovisas i kapitel 6 i detta betänkande.

Stockholm i maj 1995

Lars Jonsson

Innehållsförteckning

	Sid
Sammanfattning	3
1. Inledning	4
Uppdraget	
Frågeställningar som särskilt diskuteras	
Innehållet i betänkandet	
2. Nuläget: Behovet av en central Europainformation	6
Inledning	
Demokratins problem i internationaliseringen	
Olika grupperns behov av information	
Den svenska modellen för samhällsinformation	
Informationsteknologin	
3. Aktörer inom Europainformationen i Sverige	13
Europakommissionen	
Europaparlamentet	
Riksdagen	
Regeringskansliet	
Länsstyrelser och kommuner	
Kommerskollegium	
NUTEK	
Övriga centrala myndigheter	
Andra aktörer	
4. Sekretariatet för Europainformation	20
Politiska riktlinjer	
Mål, strategier m m	
Utvärdering	
5. Europainformation i andra EU-medlemsländer	28
6. Överväganden och förslag	32
Behovet av en kompletterande central Europainformation	
Arbetsprinciper	
Strategier och ambitionsnivå	
Strategier	
Behov av samverkan	
Huvudmannaskap	
Resursbehov	
Personer som intervjuats under utredningsarbetet	
Referenslitteratur och andra källor	

Bilaga 1 Direktiv

Bilaga 2 Sekretariatet för Europainformation

Bilaga 3 Vad svenskarna tyckte om informationen inför folkomröstningen

Bilaga 4 Folketingets EU-Oplysning

Sammanfattning

Jag föreslår att ett permanent organ för Europainformation inrättas. Det skall ha som främsta uppgift att ge medborgarna och intressegrupper i samhället information om utvecklingen inom det europeiska samarbetet och belysa hur Sverige påverkas av olika initiativ. Det är viktigt att frågorna sätts in i ett svenskt "kulturanpassat" perspektiv för att informationen skall kunna nå ut på ett effektivt sätt.

Alla delar av det svenska samhället berörs av medlemskapet i den Europeiska unionen. Näringslivets behov av EU-relaterad information är väl intäckt. När det gäller allmänheten bör motsvarande behov tillfredställas som en del av samhällsinformationen. Det betyder att Europainformationen skall vara snabb, aktuell och ha lika tillgänglighet över hela landet.

Europainformationen bör placeras i riksdagen för att understryka vikten av allsidighet och saklighet.

Medlemskapet i EU innebär att det kan vara mera komplicerat för medborgarna att följa den politiska processen. Ett permanent informationsorgan motiveras därför genom behovet av öppenhet och insyn. Det nya organet skall bl a kunna ge hänvisning när det gäller information om ärenden under beredning i Sverige och i olika EU-instanser. Genom en fortlöpande kunskapsuppbyggnad, bl a med hjälp av egna databaser, skall service kunna ges åt organisationer och enskilda. Det gäller inte minst journalister, som saknar egna informationsvägar till EU-miljön.

Det nya organet skall vidare förse skolor och bibliotek med informationsmaterial och ansvara för utbildningsinsatser.

Europainformationen skall använda sig av erfarenheterna från den informationskampanj som gjordes inför folkomröstningen i november 1994. Utredningen visar att de metoder som utvecklats av Sekreteriatet för Europainformation, vars verksamhet upphör den 30 juni i år, är delvis nya och framåtsyftande på samhällsinformationens område.

Hur den demokratiska förankringen skall kunna förbättras en av de frågor som kan väntas komma upp vid EU:s regeringskonferens (IGC) 1996. Några färdiga lösningar finns knappast för dagen i något av EUs medlemsländer. Den modell för Europa-information som prövats i Sverige, och har gemensamma drag med de motsvarande verksamheter som byggs upp i Danmark och Finland, bör dock kunna utgöra ett bidrag till diskussionen.

Jag har bedömt att frågan om den offentliga sektorns behov av effektiva informationskanaler för beredningen av EU-ärenden faller utanför utredningsuppdraget. Vid de kontakter jag har haft under arbetets gång har dock påpekats behovet av att centrala insatser görs även på detta område.

I. Inledning

Uppdraget

Regeringen beslöt den 22 december 1994 att låta tillkalla en särskild utredare med uppgift att utreda hur den samlade samhälleliga Europainformationen bör vara utformad efter den 30 juni 1995.

Enligt direktiven (Dir 1994:159) skulle utredaren

- mot bakgrund av den information om skilda verksamhetsområden som faller på statliga myndigheter m m utreda behovet av kompletterande central Europainformation.
- studera och redovisa erfarenheterna från den verksamhet som har bedrivits inom ramen för Sekretariatet för Europainformation - med särskild uppmärksamhet på dess samarbete med folkbiblioteken - och pröva i vilken utsträckning verksamheten skall fortsätta.

Om utredaren fann att ett centralt organ behövdes skulle förslag även lämnas om resursbehov.

Undertecknad Lars Jonsson utsågs den 9 mars 1995 till utredningsman. Lena Norberg, Norberg Network AB, har biträtt mig.

Under arbetet har jag inhämtat vad som tidigare skrivits om Europainformation i Sverige och om svensk samhällsinformation. Jag har tagit del av den dokumentation som finns av arbetet i Sekretariatet för Europainformation och intervjuat dess nuvarande personal samt ett antal andra personer.

Frågeställningar som särskilt diskuteras

Uppdraget har varit att bedöma behovet av en permanent Europainformation sedan Sverige blivit medlem i den Europeiska unionen (EU). Det är naturligt - som direktiven anger - att därvid se på erfarenheterna från den information som bedrivits av Sekretariatet för Europainformation, som inrättades inför folkomröstningen i november 1994. Utredningen gör dock inte anspråk på att ge en uttömmande utvärdering av sekretariatets arbete.

De frågeställningar som jag bedömt vara särskilt viktiga i överbägandena om en permanent Europainformation är

- behovet av att stärka den demokratiska opinionsbildningen i Europafrågorna.
- hur medborgarnas insyn i EU:s arbete skall kunna förbättras.

- hur det växande antalet lokala aktörer från kommuner till olika intressegrupper som är engagerade i Europafrågorna påverkar behovet av en aktuell, decentraliserad och snabb information.

I den diskussion som leder fram till förslaget har jag särskilt tagit fasta på:

- den ökade komplexiteten i frågor som berör Europasamarbetet och behovet av översiktlig, förklarande information.
- informationsteknologins möjligheter och bibliotekens nya roll i samhällsinformationen
- att en permanent samhällsservice för information i Europafrågorna kan motiveras av såväl demokrati- som effektivitetsskäl.

Innehållet i betänkandet

I *kapitel 2* diskuteras behovet av en permanent Europainformation efter den 30 juni i år, då det nuvarande Sekretariatet för Europainformation upphör. Olika samhällsintressens och grupperns behov diskuteras mot bakgrund av bl a demokratis internationalisering och ny informationsteknik. Principerna för samhällsinformation i Sverige redovisas.

Direktiven anger att det är behovet av en kompletterande verksamhet som skall utredas. I *kapitel 3* görs mot den bakgrunden en kartläggning av existerande aktörer inom Europainformationen i Sverige, inklusive Europakommissionens delegation och Europaparlamentets blivande kontor.

Kapitel 4 redovisar och utvärderar den verksamhet som bedrivits av Sekretariatet för Europainformation. Det gäller bl a telefonpanelen, nätverket med bibliotekssamarbetet och databaserna. På sid 28 ges ett sammanfattande omdöme om de strategier som sekretariatet haft.

I *kapitel 5* beskrivs kortfattat hur Europainformationen är organiserad i Danmark, Finland, Frankrike och Storbritannien.

Förslaget att inrätta ett permanent organ för Europainformation med placering i riksdagen redovisas i det avslutande *kapitel 6*. Det innefattar bl a arbetsuppgifter, verksamhetsprinciper och resurser för det tilltänkta organet.

2. Nuläget: Behovet av en central Europainformation

Inledning

När Sverige blev medlem i den Europeiska unionen den 1 januari 1995 vidgades det demokratiska beslutsfattandet över nationsgränsen. Den som vill bevaka ett intresse eller behöver information för att delta i opinionsbildningen möter nya hinder i form av främmande språk och förvaltningskultur. Den "förhandlingsmodell" som kännetecknat svenskt politiskt liv ersätts delvis av en "lagstiftningsmodell" med mera begränsade möjligheter till insyn och demokratisk förankring.

Behovet av en central samhällsinformation om Europafrågorna bör bedömas bli allt större härav.

Den svenska regeringen har satt upp ökad öppenhet i EU:s arbete som ett viktigt mål. I regeringsdeklarationen (prop 1994/95:40) slås fast att Sverige bli ska verka för

- ökad öppenhet och insyn samt en fastare parlamentarisk och folklig förankring av unionsarbetet samt
- gemensamma nätverk för information och kommunikation.

Vid de nordiska statsministrarnas möte i Tromsø den 15 november 1994 tillsattes en arbetsgrupp för att analysera det nordiska samarbetet efter folkomröstningarna i Finland, Norge och Sverige. Arbetsgruppen har senare föreslagit att öppenhet och offentlighet i EU:s arbete skall vara prioriterade frågor inom det nordiska samarbetet.

Danmark gav i ett memorandum inför Allmänna rådets möte i mars i år tre förslag till ökad öppenhet. Det gäller fler öppna rådsdebatter, obligatoriskt offentliggörande av röstresultaten liksom av rådsprotokoll när det gäller rådets lagstiftande verksamhet. Sverige och Danmark har gjort klart att de förbehåller sig rätten att föra upp öppenhetsfrågorna på dagordningen för regeringskonferensen (IGC) 1996.

Den demokratiska förankringen har i och med den förändrade opinionen efter Maastrichtfördraget ägnats ökad uppmärksamhet inom EU. Kommissionens bidrag till att bättre förankra EU-samarbetet har bestått dels i åtgärder för att öka öppenheten, dels i en mer aktiv informationspolitik. Utgångspunkten är den till Maastrichtfördraget bifogade deklarationen om rätt till information samt Europeiska rådets behandling av ämnet under 1993.

Kommissionen har blivit publicerat en lista över frågor, som skall bli föremål för grön- och vitböcker och en praktisk handledning för hur dokument kan erhållas. Allmänhetens tillgång till kommissionsdokument följer den kod, som antogs i december 1993 och som skall ses över efter två år. Även om målet sägs vara största möjliga tillgänglighet har koden kritiserats för den svepande undantagsmöjlighet som anges.

Vidare har Kommissionen (DG X) låtit utarbeta rapporten *"Information Communication*

Öppenhet", som antogs i juni 1993. Där sägs att information skall vara lätt att nå, överskådlig, enkel och klar. Den ska vara relevant, efterfrågestyrd samt insatt i ett sammanhang. Målet skall vara

...to promote a positive EU image, to illustrate the Union's values based on peace, democracy, prosperity and social justice and create a favourable general context in which EU policies can be pursued.

Det uppges i konsekvens med nämnda rapport att Kommissionen planerar att öka informationsinsatserna i medlemsländerna bl a i syfte att peka på gemensamma problem i Europa och demonstrera fördelar av den europeiska integrationen.

Europasamarbetets grundläggande karaktär måste samtidigt få påverka utformningen av informationsinsatserna i de enskilda medlemsländerna. Så länge samarbetet bäst beskrivs som "samverkan mellan enskilda nationer" kommer informationen att behöva anpassas "kulturellt". Internationell forskning har visat att centralt producerad, gränsöverskridande marknadsföring har begränsad framgång. I Bryssel utformade informationsinsatser har sin givna plats när det gäller att förklara EU:s institutioner, mål och verksamhet. Den kan däremot inte, och har heller inte till uppgift, att ge perspektivet "Sverige i EU".

Som medlem i Europeiska unionen delar Sverige ansvaret för hur medborgarnas delaktighet och insyn skall kunna förbättras. Regeringskonferensen 1996 skall pröva på vilka punkter Maastrichtavtalet behöver revideras bl a för att unionen skall kunna fungera effektivt med en utökad medlemskrets. Om unionens legitimitet hos medborgarna skall kunna stärkas måste en ökad effektivisering åtföljas av en ny syn på hur medborgarna skall kunna engageras för dess mål. En viss villrådighet betecknar dock dagens situation; någon färdig modell för hur detta skall kunna åstadkommas finns för dagen knappast i något medlemsland.

Den efterfrågestyrda och decentraliserade information till medborgarna som prövades i Sverige inför folkomröstningen i november 1994 - genom Sekretariatet för Europainformation - bör i detta sammanhang utgöra ett intressant exempel.

Behovet av en permanent Europainformation i Sverige behandlas i det följande mot särskild bakgrund av

- demokratis problem i internationaliseringen.
- olika grupper behov av information.
- den "doktrin" som utvecklats i Sverige på samhällsinformationens område.

Demokratis problem i internationaliseringen

Demokratis problem i internationaliseringen har uppmärksamats bl a i *Konsekvensutredningens* genomgång av följderna av ett svenskt EU-medlemskap. Docent Magnus Jerneck belyser i ett delbetänkande *Suveränitet och demokrati* (SOU 1994:12) bl a de ändrade förutsättningarna för demokratisk förankring och svårigheterna för med-

borgarna att hantera växande mängder av komplex information ("informationsöverskottet").

"Det är troligt att inte bara behovet av sekretess i förhandlingsarbetet, utan också det höga tempot i politiskt beslutfattande på europeisk nivå kommer att medföra svårigheter att förankra frågor i förväg. Informationsöverskottet i kombination med den tilltagande komplexiteten i samhällsutvecklingen gör att den politiska diskussionen endast kan koncentreras till vissa problem, medan andra måste lämnas utanför det politiska samtalet."

Jerneck pekar vidare på att små stater för att ha en internationell handlingskapacitet är tvingade att tona ned interna konflikter. Detta kan leda till en svag hemmadebatt, som visserligen underlättar förhandlingarna. Men, påpekar författaren, det kan också på sikt medföra avsevärda risker för demokratin:

"En svag debatt är emellertid inte bara ett demokratiproblem i så måtto att partiprofileringen och därmed handlingsalternativen i de internationaliserade frågorna blir diffus. Den riskerar i längden också att befästa en i många internationaliserade demokratier utbredd *brist på insikt och kunskap* om svåra och sammansatta internationella problem."

Författaren anger samtidigt möjliga motkrafter inför 2000-talet. Till dem hör de "parlamentariska kontrastrategier", som bl a syftar till att begränsa regeringarnas informationsmonopol. I sammanhanget kan noteras att det danska Europaudvalget och EU-Oplysningen har en utsänd medarbetare i Bryssel. Frågan om ett framtida nordiskt samarbete på detta område har varit uppe till diskussion mellan berörda parlament.

En uppmärksammas aspekt av internationaliseringen är vilka möjligheter Sverige har att hävda *offentlighetsprincipen* inom EU-samarbetet. I formell mening råder enligt gällande regler begränsad tillgång till dokumentation vid EU-organen.

Här bör dock inskjutas att den *informella* tillgången på information anses god inom EU som i denna mening beskrivs som en öppen organisation, förutsatt att vederbörande har goda insikter i EU-systemet eller möjlighet att anlita sakkunnig hjälp.

Juristen Hans-Gunnar Axberger har framhållit att även om offentlighetsprincipen tas över av EU-rätten i formell mening, berörs den inte i praktiken när det gäller hemmaprepareringen av EU-ärenden (*Vad händer med offentlighetsprincipen vid ett svenskt EU-medlemskap?*, SJF 1994). Samtidigt påpekar Axberger att medlemskapet innebär en "dockning" av två rättssystem och att det på sikt blir oegentligt att tala om hemma och borta. Sverige kommer att påverkas av "de europeiska normallösningarna". Sveriges möjligheter att hävda öppenheten i EU-arbetet beror mest av allt på vår egen vilja och beslutsamhet att genomdriva vårt synsätt, hävdar författaren.

Problemet i dag gäller i första hand regler och praxis för det stora antal handlingar som helt eller delvis omfattas av *utrikessekretess*. Lagstiftningen när det gäller utrikessekretess har förändrats (1994) så att handlingar numera betraktas som offentliga (helt eller delvis) om de inte med säkerhet bör sekretessskyddas. Sekretess gäller bl a för uppgifter om olika länders förhandlingspositioner. Justitiedepartementet ger myndigheter an-

visningar om hur de ska tolka offentlighetsprincipen när kontakterna med internationella organ ökar. Enskilda, liksom journalister, möter enligt uppgift i en del fall en ovilja hos myndigheter att lämna ut handlingar om vilkas status det råder osäkerhet.

Ett annat problem är att det arbete som sker i beredande arbetsgrupper i Kommissionen och Ministerrådet, över huvud taget *inte dokumenteras* i sådana former att det kan bli föremål för offentlighet enligt svensk modell.

Den begränsade formella öppenhet som präglar delar av samarbetet inom EU skapar behov av:

- rådgivning och vägledning till medborgarna när det gäller regler och praxis i insynsfrågorna, i EU:s organ och i den svenska förvaltningen.
- upplysningar om vilken myndighet i Sverige som ansvarar för en viss sakfråga och hur Sverige är representerat i beredningen av ett visst ärende i Kommissionens respektive Rådets arbetsgrupper.

Olika grupperns behov av information

När det gäller *näringslivets* behov av Europainformation kan konstateras att Kommerskollegium och NUTEK/EIC har byggt upp en kvalificerad service (se nedan sid 18). Större företag har egna representanter på plats i Bryssel. Inga viktigare brister i informationen har påtalats. Det har dock uppgivits att den slutna förhandlingsprocessen i EU skapar problem när det gäller att tillräckligt snabbt få information om utvecklingen i Bryssel i en viss fråga. Som exempel har nämnts EU:s politik mot tredje land, t ex regler om bananimport eller antidumpingbestämmelser. Näringslivets behov av Europainformation behandlas mot denna bakgrund inte vidare i utredningen.

Frågan om den *offentliga sektorns* behov av effektiva kanaler när det gäller EU-information torde falla utanför utredningsuppdraget. Under utredningens gång har dock från flera håll påpekats behovet av centrala insatser även i detta avseende.

Allmänhetens kännedom om EU och dess institutioner var begränsad enligt de undersökningar som SIFO hösten 1994 utförde på uppdrag av Sekretariatet för Europa-information. Erfarenheterna från Danmark, som varit medlem i EG sedan 1972, bekräftar att informationsinsatser bör planeras på lång sikt.

Utvecklingen under 1995 har inte studerats. Vissa antaganden kan dock göras när det gäller skillnader mellan olika grupperns efterfrågan på information.

Det sjunkande valdeltagandet och mindre benägenhet att identifiera sig med politiska partier ses ibland som tecken på minskat politiskt intresse. *Maktutredningen* (SOU 1990:44) polemiserar delvis mot denna uppfattning genom att peka på att vissa former av politisk aktivitet faktiskt har ökat. Från 1968 till slutet av 1980-talet har andelen personer som talat inför ett möte således ökat från 24 till 40 procent och den andel av befolkningen som skrivit insändare eller artiklar fördubblats från 10 till 20 procent. Tilltron till att kunna hävda sina egna intressen gentemot myndigheter har vuxit i

motsvarande mån. Den andel som anser sig själv kunna författa en skrivelse eller överklaga ett beslut har ökat från 45 till 68 procent.

Samtidigt finns det avsevärda skillnader när det gäller att ha tillgång till information och upplevelsen av förmågan att kunna påverka. Det är bl a visat i många undersökningar att välutbildade oftare än andra utnyttjar sina medborgarligena rättigheter till insyn och påverkan. Sammantaget kan sägas att medborgarkompetensen är stigande, men ojämnt fördelad.

Påståendet får stöd av de undersökningar som Sekretariatet för Europainformation låtit genomföra. Svårigheterna "att få tag på information" om Europafrågorna bedöms mycket olika mellan skilda grupper i samhället.

Direktiven till den nyligen tillsatta utredningen om *medborgarnas inflytande och delaktighet i samhällsutvecklingen* (Dir 1995:56) pekar på flera problem för deltagardemokratin. Bl a sägs att inträdet i EU har skapat nya frågetecken kring människors delaktighet i beslutsfattande.

Det finns "betydande risker för att klyftorna i samhället ökar mellan dem som engagerar sig och dem som lämnas utanför", sägs det vidare i direktiven. I svensk demokratitradition spelar folkrörelser en viktig roll men, påpekas det, i dag finns inte någon strategi för hur en levande folkrörelsedemokrati skall kunna bibehållas när många beslut fattas i Bryssel.

Maktutredningen konstaterar dock att 92 procent av medborgarna är medlem i någon förening och att 35 procent innehar förtroendeuppdrag. SCB:s undersökningar om levnadsförhållanden (ULF 1994) visar att 52 procent av befolkningen är *aktiv* i någon förening.

Folkrörelser, organisationer och grupper har hittills stått för en betydande del av efterfrågan på Europainformation. Denna erfarenhet delas av den danska EU-Oplysningen (se kapitel 5).

Integrationen driver samtidigt fram paneuropeiska intresseorganisationer. Sådana agerar redan i dag självständigt på den europeiska arenan, t ex fackliga organisationer, arbetsgivare- och jordbruksorganisationer.

Nya nätverk och aktionsgrupper bildas likaså. Två procent av svenska medborgare är medlemmar i lokala aktionsgrupper och tre procent i organisationer som arbetar med internationella frågor. Ungdomar har en framträdande roll. Maktutredningen visar att aktivitetsgraden ofta är hög. Två procent av befolkningen är medlemmar i lokala aktionsgrupper och tre procent i organisationer som arbetar med internationella frågor. De är i allmänhet mer aktiva och har fler förtroendeuppdrag än medlemmar i de etablerade folkrörelserna.

Under senare tid har man i den internationella diskussionen börjat tala om "*den tredje sektorn*" vid sidan av den offentliga och den privata. Människor sluter sig samman för att ta hand om verksamheter som det allmänna inte har resurser eller förutsättningar att sköta. Denna växande sektor anses kunna bidra till välfärden och vara en grogrund för

vidare politiskt engagemang. Det finns samtidigt en risk att EU-anslutningen skapar ett vidgat avstånd mellan berörda grupper och den politiska nivån i samhället.

Journalister erhöll särskild service inför folkomröstningen om EU-medlemskapet genom den s k presspanelen. Det finns alltjämt motiv för att ge stöd åt medier, som inte har egna kanaler till EU-miljön. Bl a skapar kommunernas och andra lokala aktörers direktkontakter med EU-institutionerna ett behov av journalistisk bevakning.

Det finns ett behov av:

- grundläggande information om utvecklingen inom Europasamarbetet, insatt i ett svenskt sammanhang.
- att kunna följa stegen i behandlingen av en fråga inom EU och bedöma konsekvenser för Sverige.
- särskilda åtgärder för informationssvaga grupper.

Lokala intressenter och aktörer behöver:

- snabb, aktuell och lokalt tillgänglig information genom databaser och den service som kan ges bl a genom en telefonpanel.

Den svenska modellen för samhällsinformation

Den svenska modell för samhällsinformation som vuxit fram skiljer sig från den i många andra EU-länder (se sid 28). Informationen förutsätts - liksom i Norden i övrigt - vara politiskt neutral och värderingsfri. En tydlig gränsdragning görs i förhållande till de budskap som kommer från politiska partier och massmedier.

Informationsansvaret uppfattas vidare som en naturlig del av respektive verksamhetsområde. Det gäller departement, myndigheter, landsting och kommuner.

Rätten till information är delvis reglerad i lag, delvis baserad på den praxis som vuxit fram i utredningar, propositioner och riksdagsuttalanden.

Tryckfrihetsförordningen, 2 Kap, "Om allmänna handlingars offentlighet" ger varje svensk medborgare rätt att ta del av allmänna handlingar. Förvaltningslagen, *Myndigheternas serviceskyldigheter*, 4 §, säger att varje myndighet "skall lämna upplysningar, vägledning, råd och annan sådan hjälp till enskilda i frågor som rör myndighetens verksamhetsområde". Hjälpen skall lämnas "i den utsträckning som är lämplig med hänsyn till frågans art, den enskildes behov av hjälp och myndighetens verksamhet".

Oftast förutsätts att medborgaren själv är aktiv. Verksförordningen och vissa speciallagar vänder dock på perspektivet. Enligt socialtjänstlagen, lagen om stöd och service m fl lagar skall den som är berörd informeras om sina förmåner och rättigheter. Enligt plan- och bygglagen skall boende och andra berörda informeras redan under det förbe-

redande stadiet.

Allmänna riktlinjer finns vidare i olika utredningar, t.ex. om *vidgad samhällsinformation* (SOU 1969:48), *Kommunal demokrati* (SOU 1975:41), *Samordnad samhällsinformation* (SOU 1984:68), *Lokal demokrati i utveckling* (SOU 1993:90) samt i propositioner och i riksdagsuttalanden. Enligt den "doktrin" som vuxit fram skall samhällsinformationen:

- vara en integrerad del av statliga myndigheters, landstings och kommuners verksamhet.
- göra det möjligt för medborgarna att delta i den demokratiska processen.
- underlätta för medborgare att få del av sina rättigheter och fullgöra sina skyldigheter.
- utgå från medborgarnas behov av information och inte i första hand från myndigheternas intresse av att informera.
- vara saklig, värderingsfri och politisk neutral.

Den långtgående delegeringen av informationsansvaret skapar svårigheter för medborgarna när det gäller att veta "vart man ska vända sig". Därför finns också behov av övergripande, orienterande upplysning. Tidskriften *Från Riksdag & Departement*, som speglar riksdagens och regeringskansliets arbete, samt "medborgarhandboken" *Samhällsguiden* riktar in sig på detta behov.

Samhällsguiden informerar om olika myndigheters verksamheter och kom första gången ut 1979. Civildepartementet hade ursprungligen ansvaret, men riksdagens regeringskansli övertog detta 1986 enligt avtal med regeringskansliet. Upplagan har varierat. Som mest har Samhällsguiden tryckts i 39 000 exemplar (1983). 1994 års utgåva är tryckt i 17 000 exemplar. Det innebär att guiden finns på bibliotek och hos andra vidareinformatörer men knappast i någon nämnvärd utsträckning i hushållen. Ingen komplettering av Samhällsguiden har ägt rum efter det att Sverige blev medlem i EU.

Orienterande information ges också av biblioteken och de medborgarkontor som inrättats i några kommuner. De senare täcker kommunal verksamhet och service samt upplyser också om den statliga sektorn. Dessutom ger de i varierande grad besökare möjlighet att uträtta ärenden - anmäla sig till daghemskö, söka byggnadslov etc. I en del fall har medborgarkontoret placerats i det lokala biblioteket.

Delegeringen av informationsansvaret till myndighetsnivå förklarar tillsammans med kravet på åsiktsneutralitet varför regeringskansliet har så begränsade resurser på området. I detta avseende skiljer sig situationen i Sverige, som påpekats ovan, från den som gäller i många andra europeiska länder.

Alla delar av det svenska samhället berörs av medlemskapet i EU. Upplysning om Europafrågorna bör därför vara en del av samhällsinformationen och vägledas av principerna för denna.

Informationsteknologin

Sedan slutet av 1970-talet har man diskuterat hur den "sändarorienterade, centralstyrda och kampanjinriktade" samhällsinformationen skall kunna göras mer individualiserad (Konstitutionsutskottet 1994/95 KU:41). För att åstadkomma detta har man velat minska trycksaksproduktionen och gå över till ny informationsteknologi.

Detta har blivit möjligt under senare tid bl a genom att terminaler ställts upp för allmänhetens behov. Framför allt är det folkbiblioteken som på detta sätt är på väg att skaffa sig en ny, utvidgad, roll i samhället.

Den nya informationsteknologin diskuterades redan 1984 i den s k *Informationsdelegationens* arbete (Samordnad samhällsinformation, SOU 1984:68). Vid denna tidpunkt var tekniken emellertid inte tillräckligt utvecklad. Därefter har frågan drivits vidare bl a av civildepartementet (numera av finansdepartementet) inom projektet om medborgarkontor. Datorstöd för bibliotekens informationstjänster och kommunernas medborgarkontor blir nu alltmer vanligt.

Riksdagens fulltextdatabas, *RIXLEX*, är sedan 1993 öppen för allmänt bruk och utnyttjas i ökande utsträckning av bibliotek och medborgarkontor. Samhällsguiden finns sedan ett år tillbaka som fulltextbas i *RIXLEX* och avsikten är att innehållet fortlöpande skall revideras.

Användarna av *RIXLEX* och andra referensdatabaser behöver emellertid ha kunskap och träning i sökning samt ett relativt stort mått av samhällsorientering. Sökningen på bibliotek sker därför oftast genom assistans av informationsbibliotekarierna.

Biblioteken kommer, såvitt kan utläsas av *Utredningen om kulturpolitikens inriktning* (Dir 1994:146), att få en strategisk roll i den framtida lokala informationshanteringen. 60 procent av den vuxna befolkningen besöker årligen ett folkbibliotek och allt fler - enligt vissa undersökningar upp till 40 procent - gör det enkom för att söka information. Denna utveckling torde ha uppmuntrats genom den informationsverksamhet som bedrevs inför folkomröstningen.

I kommentarerna till den bibliotekslag man avser att föreslå betonas kommunernas och bibliotekens självständiga ställning. Biblioteken kan därför bli kanaler för centralt producerad information bara i den utsträckning som de själva önskar det.

3. Aktörer inom Europainformationen i Sverige

Europakommissionen

Europakommissionens delegation i Stockholm bevakar i första hand den svenska politiska arenan. Vidare informerar man om kommissionens arbetsformer, planer och

beslut. Det ingår inte i uppdraget att belysa konsekvenserna för svenskt vidkommande av EU:s politik eller att överhuvud sätta in EU-frågor i ett svenskt perspektiv. I första hand säger man sig vara inriktad på att betjäna den politiska miljön, dvs förvaltning och medier. Man har inte kapacitet att utreda frågor för allmänhetens räkning.

Kontoret har givetvis tillgång till de databaser och trycksaker som framställs i Bryssel. Denna information kan utnyttjas på olika sätt:

- för att besvara frågor från allmänhet och företag (telefonupplysning, material som skickas ut).
- genom kontorets månadstidskrift *EU Sverige*.
- genom det nätverk kontoret håller på att bygga upp.

En stor del av informationsmaterialet ges ut kostnadsfritt. Att prenumerera på tidskriften kostar emellertid 155 kr/år (exkl moms). Vissa skrifter säljs via Fritzes bokhandel och Bibliotekstjänst.

En informationscentral för allmänheten i centrala Stockholm, "*Europe Information Point*", planeras. Databaser och dokument kommer att hållas tillgängliga.

Kontoret vill ha ett nära samarbete med svenska myndigheter och andra organ som arbetar med EU-information. För att uppnå detta utvecklas ett nätverk bestående av:

Bibliotek. Skriftlig information och databaser ställs kostnadsfritt till förfogande för officiella EU-bibliotek, s k depåbibliotek (Riksdagsbiblioteket samt SCB:s bibliotek) och till s k Europeiska dokumentationscentraler/EDC (9 universitets- och forskningsbibliotek). Kontoret samarbetar även med de svenska folkbiblioteken med länsbiblioteken som förmedlingslänk.

Små och mindre företag. I varje medlemsland etableras ett antal s k EuroInfo-Center/EIC. Ett sådant får tillgång till dokument och databaser samt utbildning för medarbetare och ingår sedan i ett europeiskt nätverk som omfattar mer än 200 EIC i hela Europa. Huvuduppgiften är att besvara förfrågningar från små och medelstora företag om den gemensamma marknaden, EU:s forsknings- och utvecklingsprogram, finansieringsmöjligheter, etableringsregler m.m.

EIC, vars tjänster i huvudsak är kostnadsfria, åtar sig inte mera omfattande utredningar. När EES-avtalet trädde i kraft inrättades det första EIC i Sverige (placerat inom NUTEK, se nedan). Sedan Sverige blivit EU-medlem planeras etableringen av ytterligare sju EIC.

Europaparlamentet

Europaparlamentets kontor i Stockholm beräknas bli öppnat sommaren 1995. Informationen om Europaparlamentets verksamhet kommer att rikta sig framför allt till riksdagen och dess utskott, fackföreningar och andra intresseorganisationer. Man vill

också finna vägar att göra parlamentets resolutioner kända för allmänheten. Vidare planeras seminarier, konferenser och olika besöksarrangemang till Bryssel och Strasbourg. Informationen förutses bli mindre profilerad jämfört med den från Kommissionen kontor.

Riksdagen

EU-nämnden

EU-nämnden är riksdagens organ för kontakter med regeringen i frågor som på regeringsnivå bereds i EU-organen. De frågor som för närvarande redovisas i EU-organen är sådana som hunnit relativt långt i beredningen. I fortsättningen kommer riksdagen att i större utsträckning kunna följa en fråga från initiativ till beslut. Samtidigt kommer fackutskotten att, vid sidan EU-nämnden, delta i arbetet i större omfattning än idag.

EU-nämndens kansli får för närvarande frågor från allmänheten både om "allmänna" Europaärenden och om ärenden som ligger inom nämndens ansvarsområde. Frågor får svar eller hänvisas berörd myndighet alternativt Sekretariatet. Många frågor kommer från studerande (från högskola, gymnasium och högskola). Den tidigare EU-delegationen fick relativt många frågor som handlade om demokrati och inflytande när beslut förs upp på internationell nivå. För närvarande får EU-nämndens kansli frågor framför allt om tillämpning av regler som redan gäller.

Kansliets personal håller i viss utsträckning föredrag framför allt inför grupper av vidareinformatörer.

Kansliet förser journalister med föredragningslistor och handlingar inför möten. Några fastställda rutiner för utskick till journalister i allmänhet finns inte. Frågor om vad som sagts under diskussionerna besvaras enbart av nämndens ledamöter samt de representerar för regeringskansliet som föredragit ärenden. Stenografiska uppteckningar från nämndsamtalen föreligger cirka fyra veckor efter ett sammanträde. Dessa anteckningar är offentliga; med undantag för de - i praktiken mycket begränsade - avsnitt som faller under sekretess.

Frågor under beredning kan redovisas för nämnden och diskuteras vid flera tillfällen. Kansliet kommer därför att upprätta ett register så att man kan följa vid vilka tillfällen en viss fråga diskuterats i nämnden.

Kansliet uppger att ett organ för Europainformation inom riksdagen skulle innebära en avlastning. Den danska EG-Oplysningen arbetar nära tillsammans med den danska nämndens kansli: chefen får närvara vid nämndens sammanträden, Oplysningen förser medierna med föredragningslistor och andra handlingar och distribuerar dessutom dessa till allmänhet och andra som ställer frågor. Ett svenskt organ skall kunna arbeta på samma sätt, menar man.

Kansliets inställning uppges vara restriktiv - man ska fullgöra sina speciella uppgifter men ser sig inte som en strategisk resurs i ett större sammanhang.

Riksdagens förvaltningskontor

Riksdagens förvaltningskontor ger, genom informationsenheten, viss service när det gäller Europafrågorna, också vad avser allmänheten.

Informationstjänsten har en telefonpanel som besvarar frågor om riksdagens arbetsformer och ärendehantering. Det hindrar inte att panelen får ta emot ett brett spektrum av frågor även om andra verksamheter. Under senare år har allt fler frågor (15-20 %) haft EU-anknytning. Informationstjänsten besvarar dagligen 150-200 samtal.

Under perioden mars 1993-februari 1994 utnyttjades tjänsten av enskilda/allmänheten (22 %), departement (18 %), organisationer och företag (16 %), massmedier (13 %) och skola (10 %).

Under ett knappt halvåret 1995 (1 oktober 1994-15 mars 1995) fördelade sig de samtal som hade EU-anknytning enligt följande:

- 2 500 samtal med allmän koppling till riksdagsarbetet
- 350 samtal om ledamöter i Europaparlamentet och EU-nämnden
- 20 samtal om EU-nämnden och dess sammanträden
- 250 samtal om EU-frågor som inte direkt berörde riksdagen.

Tidskriften *Från Riksdag & Departement* utkom vid årsskiftet 1993/94 med ett specialnummer om Europa i en upplaga om 45 000 ex.

Riksdagsbiblioteket har sedan början av 1950-talet bevakat EG/EU-frågor och är nu s nationellt depåbibliotek för EU-information. Biblioteket förfogar över EU:s officiella dokumentation samt kommersiellt utgivna böcker och tidskrifter och svenskt offentligt tryck om EU.

Riksdagsbiblioteket är i första hand till för riksdagens ledamöter och tjänstemän samt anställda vid regeringskansliet. Det är dock öppet för allmänheten fem timmar per arbetsdag. Bibliotekets informationsservice besvarar frågor - vid disk eller per telefon.

Utredningstjänsten är i första hand avsedd för riksdagen internt. Utredningar och analyser ingår i arbetsuppgifterna. En stor del - cirka 20 procent - av uppdragen till utredningstjänsten har internationell anknytning och cirka 10 procent har direkt anknytning till EU.

Handläggarna har en viss grad av specialisering. Alla ska ha kompetens att klara EU-frågor inom sitt/sina områden. Utredningstjänsten har tillgång till EU-information i form av dokument och databaser.

Regeringskansliet

I årets budgetproposition förutses en fortsatt saklig och bred informationsverksamhet om det europeiska integrationsarbetet. I första hand planeras inom *utrikesdepartementet* utgivning av publikationer om EU och, eventuellt, EES. Material skall tas fram som

beskriver samordningen av EU-frågorna inom regeringskansliet mm.

Utgivningen av skrifter planeras, enligt kompletteringspropositionen, omfatta bl a serien Fakta Europa, en serie om IGC, en populärversion av den årliga EU-rapporten, publikation av "Folkets röst om EU", m m.

Ärenden som rör samhällsinformation handläggs av *finansdepartementet*, bl a utgivningen av Samhällsguiden. Enligt ett avtal mellan finansdepartementet och riksdagens förvaltningskontor ska det senare svara för att nya uppgifter bearbetas och läggs in i RIXLEX. Med lämpliga intervaller ska materialet i RIXLEX omarbetas till en handbok som marknadsförs och distribueras av Fritzes. I 1994 års utgåva finns vissa avsnitt om EES-avtalet och medlemskapsförhandlingarna. Där finns även ett kort beskrivande avsnitt av EU:s institutioner. Sedan 1994 har emellertid ingen uppdatering skett.

Utredningen inför 1996 års regeringskonferens med EU:s medlemsstater för översyn av föredraget om Europeiska unionen (Dir 1995:15) ska bl a

"... stimulera den offentliga debatten kring regeringskonferens huvudfrågor och ge företrädare för olika åsiktsriktningar utrymme att argumentera för sina uppfattningar".

Arbetet ska vara slutfört i mars 1996 och kommer att beröra olika sektorer av samhället; allmänheten, beslutsfattare i ett antal olika verksamheter och den akademiska världen. Avsikten är att belysa Europafrågorna på ett kvalificerat sätt ur en mångfald perspektiv genom att arrangera hearings, m m. Referat och sammanfattningar kommer att ges ut i RIXLEX.

Utredningen ser däremot inte som sin uppgift att tillgodose behovet av en allmän Europainformation.

Länsstyrelser och kommuner

Kommunförbundet och Landstingsförbundet svarar genom sina internationella avdelningar för kontakter med olika EU-organ. Man förser sina medlemmar, i första hand politiska styrelser och nämnder samt centrala förvaltningar med information. Vidare besvaras frågor från institutioner, sjukhus m fl om nya regler, möjligheter till europeiskt samarbete etc.

Länsstyrelserna är en samlande resurs för den regionala Europainformationen, såväl inom den statliga sektorn som näringslivet. Tillsammans med länsbiblioteken har länsstyrelserna på begäran av Sekretariatet för Europainformation svarat för utbildning av europabibliotekarier. Länsstyrelserna räknar med att också i fortsättningen ställa sin kapacitet till förfogande i de regionala nätverken.

Kommerskollegium

Kommerskollegium är central myndighet för frågor som gäller utrikeshandel och handelspolitik. Kollegiets kontakter gäller därför i första hand näringslivet - företag och intresseorganisationer - och olika samhällsorgan.

1989 inrättades en informationstjänst för Europafrågor - *Europainfo*. Kollegiet fick 1992 i uppdrag att vara centralpunkt för information om EU:s regelverk och är följaktligen utsett till "Document Delivery Agent" av EU-dokumentationen.

Kollegiets *Informations- och dokumentservice* besvarar telefonförfrågningar bl. a. med hjälp av informationssökning i databaser och andra källor. Antalet telefonsamtal uppgick budgetåret 1993/94 till i genomsnitt 65 per dag.

Företag och organisationer kan vidare ansluta sig till *EuropainForum*, ett elektroniskt konferenssystem för information om Europafrågor. I EuropainForum finns

- pressmeddelanden och nyhetsbrev m m,
- nyhetskongresser inom 17 ämnesområden,
- diskussionsforum,
- databaser som Kommerskollegiums baser med information om EU-regler, EU:s kommittéväsende, nya kommissionsdokument, EG-domstolens domar m m
- Swedish EDI Reference Centre (EDI-biblioteken databas över referenslitteratur).

I samarbete med NUTEK ger man ut en serie skrifter - *Europaföretaget* - med praktisk orientering i första hand för småföretag.

Kollegiet arrangerar vidare *seminarier och kurser* i aktuella Europaämnen. Inför folkomröstningen skedde en samverkan med Sekretariatet för Europainformation, vars telefonpanel placerades i kollegiets lokaler.

Målet är att kunna lämna snabb, korrekt och opartisk information. Telefonservicen är kostnadsfri liksom i viss utsträckning användningen av databaserna. Mer omfattande informationssökning och dokumentservice debiteras däremot.

NUTEK

NUTEK:s uppgift är att främja näringslivets tillväxt och förnyelse. Kunder är i första hand små och medelstora företag som erbjuds rådgivning, information och finansiellt stöd. NUTEK har regionala och lokala kontaktnät som omfattar bl a länsstyrelserna, ALMI-företagspartners (tidigare Utvecklingsfonderna), universitet och högskolor.

Redan 1992, således innan Sverige omfattades av EES-avtalet, utsågs NUTEK av EG-kommissionen till s k Correspondence Centre. Två år därefter blev NUTEK Sveriges

första *Europe Information Centre (EIC)*. På denna grundval byggdes upp en organisation med sju "filialer" över hela landet. I vissa fall finns filialerna inom ALMI-företagspartner, i andra fall inom speciella lokala samarbetsorgan. EIC i Stockholm drivs t ex av Stockholms Mark- och Lokaliseringsbolag tillsammans med Exportrådet.

Det troligt att ett antal av NUTEK:s EIC-filialer till följd av Sveriges EU-medlemskap får ställning som självständiga kontor. NUTEK kommer då att ha vissa centrala samordningsuppgifter inom ramen för sitt småföretagsprogram .

EIC sysslar inte bara med frågor om företagande utan besvarar även bredare spörsmål dvs frågor som berör andra myndigheter som Kemikalieinspektionen, Tullverket etc. I viss utsträckning besvaras även frågor av social karaktär, t ex om pensionsutbetalningar i EU-länder. EIC har som ambition att *inte* behöva hänvisa vidare, utan strävar efter att skaffa fram underlag för svar.

EIC avvisar däremot mer omfattande utredningar eller affärsmässiga bedömningar för sina kunders räkning.

Övriga centrala myndigheter

Innan medlemskapet var kännedomen om EU-frågor i stor utsträckning koncentrerad till fackdepartementen och senare till Sekretariatet för Europainformation. I dag får en rad myndigheter besvara frågor från företag, organisationer och enskilda. Bland de myndigheter som sekretariatet oftast hänvisat vidare till kan nämnas:

Arbetsförmedlingen/utland
Jordbruksverket
Fiskeristyrelsen
Livsmedelsverket
Konsumentverket
Konkurrensverket
Naturvårdsverket
Riksförsäkringsverket
Riksskatteverket
Tullverket
Polisen
Vägverket
Skolverket
Verket för Högskoleservice
CSN/utland

Andra aktörer

Fritzes

Fritzes - förlag samt bokhandel med omfattande postorderservice - har i uppdrag av både Utrikesdepartementet och Europakommissionens delegation att sälja sådana trycksaker som inte delas ut kostnadsfritt.

Fritzes marknadsför litteratur inom EU-sfären bl a genom att sända ut listor över nyproducerat material till dem som önskat särskild bevakning. Denna bevakningstjänst är kostnadsfri.

Fritzes huvudsakliga kundkrets är professionella yrkesgrupper som jurister, organisationsföreträdare, förvaltningstjänstemän etc.

4. Sekretariatet för Europainformation

Sekretariatet för Europainformation inledde sin verksamhet den 1 augusti 1992 inför folkomröstningen den 13 november 1994. Efter den 1 januari 1995 bedrivs en kraftigt reducerad verksamhet i väntan på beslut om framtida former för Europainformation i Sverige.

Sekretariatet för Europainformation etablerade sig på relativt kort tid i allmänhetens medvetande. Vid tiden för folkomröstningen i november 1994 hade sekretariatets material och tjänster i olika avseenden utnyttjats av cirka 40 procent av medborgarna (SIFO oktober 1994).

Metoder som är delvis nya inom samhällsinformationen har utvecklats:

- tryckt information i stora upplagor med strikt neutral inriktning och utformad i enlighet med efterfrågan från allmänhet och organisationer
- distribution efter principen "lätt åtkomligt lokalt" - på den plats där majoriteten är van vid att hämta information, dvs på 1400 folkbiblioteksenheter över hela landet, på postkontor och via prenumerationer
- en kvalificerad telefonpanel tillgänglig 12 tim/dygn till en kostnad av ett lokalsamtal varifrån man än ringde
- ständigt aktualiserad information via åtta databaser tillgängliga gratis över hela landet på biblioteken
- kvalificerad service till massmedia genom en speciell presspanel
- särskilda insatser för gymnasieskolan genom fri tillgång till databaser och material

Politiska riktlinjer

Konstitutionsutskottet konstaterade (1991/1992:KU35) att det rådde enighet över partigränserna beträffande behovet av särskilda informationsinsatser före en folkomröstning om EU-medlemskapet. Utskottet pekade på behovet av allsidig och objektiv information, för att det skulle bli möjligt att engagera en bred opinion i det svenska samhället. Informationen skulle inriktas på hushållen och gymnasieskolorna, invandrare och andra som har behov av lättläst och anpassad information. Informationsinsatserna skulle också belysa effekterna av den europeiska integrationen på kvinnornas situation i Sverige. Kulturutskottet konstaterade att informationen borde vara bred och flexibel och bygga på de erfarenheter från studie- och informationskampanjer som genomförts inom folkbildningen, speciellt studieförbunden.

Regeringen föreslog därför *dels* inrättandet av en *delegation för informationsinsatser om europeisk integration* för fördelning av bidrag till föreningslivets informationsinsatser, *dels* att utrikesdepartementet skulle ansvara för regeringskansliets information inför folkomröstningen (*Prop 1992/93:100*).

Utrikesdepartementet inrättade för ändamålet *Sekretariatet för Europainformation* och gav dess chef två uppdrag - *dels* att förse Delegationen för informationsinsatser om europeisk integration med kansliresurser, *dels* att leda Sekretariatet för Europainformation. Kombinationen avsåg att ge sekretariatet möjligheter att dra nytta av organisationslivets informationsinsatser, och därmed undvika dubbelarbete. Målet med informationsinsatserna kunde därmed ses samlat - när organisationerna uppfyllde målet behövde sekretariatet inte gå in med ytterligare insatser.

Utrikesutskottets betänkande (1992/93:UU14) underströk det specifika i sekretariatets uppgift. Det skulle se till att medborgarna hade *god kännedom inte bara om omröstningsalternativ utan även om sakfrågor och fakta om EES-avtalet, EG och EU*:

"Det (är) angeläget att alla i vårt samhälle får möjlighet att ta del av *allsidig och saklig information* om dessa frågor och om *konsekvenserna* av de förändringar som väntar... En av sekretariatets angelägna uppgifter blir därför att ge allmänheten tillgång till ett omfattande basmaterial, t ex genom att stödja etableringen av en infrastruktur för grundläggande informationsverksamhet på lokal nivå (folkbibliotek, databaser mm). ...Uppdraget är att sprida bred, saklig och allsidig information utifrån en *äsiKtsneutral* utgångspunkt."

Betoningen av allsidighet och saklighet skall ses mot bakgrund av den praxis som utvecklats i Sverige på samhällsinformationens område. EU-frågans politiska laddning var således inte avgörande.

I budgetpropositionen för år 94/95 förutsågs att en saklig och bred informationsverksamhet om det fortsatta europeiska integrationsarbetet skulle komma att behövas även efter folkomröstningen. Ansvar sades också fortsättningsvis komma att vila på Utrikesdepartementet inför folkomröstningen, men regeringen aviserade också att man "torde ... få anledning att återkomma till riksdagen i frågan om den fortsatta EU-informationen".

Mål

De mål som fastställdes för verksamheten var att den skulle bidra till att den allmänna kunskapsnivån om EES/EG/EU skulle höjas och att varje svensk inför folkomröstningen skulle få tillgång till relevant och saklig information om EES/EG/EU. Sammanfattande sade statsrådet Dinkelspiel att målet var att "ingen efter folkomröstningen skulle kunna säga att det inte gått att få information".

Strategier

Eftersom sekretariatet organisatoriskt förlagts till UD var avsikten att det skulle kunna repliera på den samlade EU-kunskapen inom regeringskansliet. Samtidigt skulle det på grund av den grannliga uppgiften ha en självständig ställning i relation till regeringskansliet.

Informationsstrategierna lades fast i början av oktober 1992. De innebar prioritering av vidareinformatörer, identifikation av målgrupper och samarbetspartners, erkännande av massmedia som centrala för såväl kunskapsförmedling som opinionsbildning och därmed målgrupp för insatser, organisationslivets centrala roll och betydelsen av marknadsföring.

Konstruktionen med nätverk av bibliotek, databaser och omfattande neutral trycksaksproduktion, liksom inrättandet av telefonpanel och pressservice slogs fast.

En del av strategierna kom aldrig till förverkligande. I de ursprungliga strategierna framhölls behovet av att göra Europas länder, folk, levnadsförhållanden och kultur mer kända i Sverige. Avsikten var att förmå kulturlivets aktörer ta ett större ansvar för detta.

Finansiering

Totalt disponerade sekretariatet 63 mkr under perioden aug 1992 - dec 1994. Utöver detta finansierade Stockholms länsarbetsnämnd personal vid sekretariatets telefonpanel och presspanel med ca 9 milj kr och personalkostnaden för tågturnén MEGA-Express med ca 3 milj kr. Länsarbetsnämnderna över hela landet bidrog med finansieringen av ALU-personal vid bibliotek och länsstyrelser, ett 100-tal tjänster.

Personal

Sekretariatets bemanning under tiden 1993-94 samt våren 1995 framgår av *bilaga 2*.

Verksamhet

Under hösten 1992 byggdes den s k *Fälldindelegationens* verksamhet upp. Samtidigt tog Sekretariatet för Europainformations strategier och organisation form. I februari 1992

var Fälldindelegationens hela första årsanslag fördelat och sekretariatet gick ut offentligt med information över hela landet.

Den första broschyren presenterade EG/EU för samtliga hushåll, Europainformations telefonpanel inledde sin verksamhet med att inbjuda till information via 020-250 000, sekretariatet erbjöd gratisprenumeration på faktabladet "Kort om EU" och biblioteken samlades till introduktion av Europainformations databaser och information om det nya informationsnätverket inför folkomröstningen.

Verksamheten möttes på sina håll med en del skepsis. Den politiska åsiktsneutraliteten tolkades ibland som ett ställningstagande för EG/EU. Så småningom accepterade de flesta att Europainformations profil var ren faktaförmedling. Den breda speglingen av åsikter skulle återfinnas i massmedierna.

Sekretariatet byggde upp ett informationsnätverk med folkbibliotek, länsstyrelser, gymnasieskolor och handläggare inom regeringskansliet. För att förse nätverket med ständigt aktuell information byggde sekretariatet i samarbete med Kommerskollegium, DAFA (senare Sema Group Info Data) och Riksdagsbiblioteket upp åtta databaser som erbjöds folkbiblioteken och gymnasiebiblioteken gratis.

Redan från början identifierades massmedias nyckelroll i informationsförmedling och opinionsbildning och därmed betydelsen av att erbjuda särskilt massmedia utanför storstadsområdena service och kunskapsstöd. Till en början planerades seminarier och i förlängningen faktastöd i andra former.

Trycksaksproduktion

Produktionen av informationsmaterial i tryckt form var omfattande och kostnadskrävande. Den har dels behandlat EU:s mål, organisation och arbetsformer dels givit fördjupad information om hur svenska förhållanden skulle påverkas vid ett EU-medlemskap.

Broschyren "*EG EES EU - inför folkomröstningen*" distribuerades i mars 1993 direkt till 3,1 milj hushåll. Den trycktes på grund av stark efterfrågan i sammanlagt 5 milj ex i totalt elva olika versioner. I januari 1994 gick broschyren "*Sverige i EES*" ut via postkontor och bibliotek. Under hösten 1994 - fram till folkomröstningen - sammanfattades sekretariatets information i broschyren "*EU och Sverige*" och gick ut i 2,2 milj ex via bibliotek och postkontor. Broschyerna avpassades så att de skulle vara tillgängliga på gymnasienivå.

Faktabladserierna - *Kort om EU*, *Lätt om EU* och *Tio frågor om EU* trycktes och distribuerades i sammanlagt 28 milj ex. De gick att få gratis på biblioteken och till portokostnad via prenumeration. Skriftserien *Fakta Europa* gick ut i en kvarts milj ex och kunde köpas till självkostnadspris eller lånas på biblioteken. Faktabladet avpassades så att de skulle vara tillgängliga på gymnasienivå (*Kort om EU*) och grundskolenivå (*Lätt om EU*). Utgivningen av faktabladet återspeglade i tid de vanligaste frågorna till telefonpanelen men med en total utgivningsplan som ram.

Invandrare fick sitt genom olika språkeditioner av broschyrer. Stora delar av materialet var tillgängligt på kassett genom de synskadades vanliga prenumerationskanaler och på biblioteken. En del material fanns även i punktskrift.

Informationsmaterialet distribuerades till riksdag, departement, organisationer, opinionsbildare, länsstyrelser, gymnasielärare, gymnasiebibliotek och massmedier. Det har funnits möjlighet för intresserade att abonnera på sekretariatets material under 1993 kostnadsfritt (ca 30 000 abonnenter), under 1994 till självkostnadspris (ca 9000 abonnenter).

Efter folkomröstningen har trycksaksproduktionen minskat. En stor del av det basmaterial som sekretariatet producerat finns alltså tillgängligt på bibliotek. Där finns numera också basmaterial på svenska från Europakommissionens svenska kontor. Förteckning över sekretariatets trycksaker finns i *bilaga 2*.

Telefonpanelen

Telefonpanelen öppnade den 1 mars 1993. Allmänheten kunde ringa 020-250 000 och betala en markering oavsett varifrån samtalet kommer eller hur länge samtalet varar. När panelen hade som flest telefonsamtal, under perioden oktober-november 1994, noterades över 1 500 samtal per dag.

Hörselskadade kunde ringa på texttelefon, vilket dock nästan inte utnyttjades alls - trots marknadsföring.

Under våren 1995 har panelen dagligen tagit emot 80-120 samtal, trots frånvaro av aktiv marknadsföring. Av de frågande är något fler män än kvinnor (55% mot 45%). Skolungdomar liksom journalister är - nu liksom före folkomröstningen - relativt stora användare.

Fram till folkomröstningen dominerade frågor om EU-institutionerna, om innebörden i medlemskapet och om problem som särskilt uppmärksammades av massmedierna, såsom allemansrätten och alkoholmonopolet. Andra frågor hade mer praktisk inriktning och handlade t ex om arbete och studier utomlands, beskattning i Europa och karantänsbestämmelser.

Omedelbart efter EU-inträdet dominerade frågor från företag. I dag handlar cirka en tredjedel av frågorna om praktiska konsekvenser av EU:s direktiv.

Generella svar kan ges av panelen men den frågande hänvisas ofta till att kontakta ansvarig myndighet för individuell *rådgivning*. I många fall kan panelen hjälpa till att formulera frågan så, att relevant myndighet kan svara korrekt och snabbt. Erfarenheten är att många är osäkra på vilken myndighet som ansvarar för en viss fråga. Myndigheterna har heller inte alltid kapacitet och erfarenhet nog för att ge tillfredsställande svar. Detta kan bero på att EU-frågorna alltså är nya, men också på att vagt formulerade frågor gärna kommer "på avvägar" inom och mellan olika myndigheter.

Telefonpanelen har bemannats av personer med god teoretisk utbildning. Arbetslösa

jurister, ekonomer, samhällsvetare och journalister anställdes och fick under de knappt två åren en gedigen skolning i svenska samhällsförhållanden och breda och djupa EU-kunskaper.

Telefonpanelen har lyckats etablera sig väl. I oktober 1994 var den känd av hälften av medborgarna (SIFO). Panelen har åtnjutit ett gott anseende och användes flitigt av myndigheter och departement. Fortfarande får, den idag reducerade, panelen ta emot ett hundratal frågor per dag - helt utan marknadsföring.

Presspanel

Service till medierna bedömdes tidigt vara en viktig del av sekretariatets verksamhet. Presseminarier genomfördes över hela landet. Service i form av faxdistribution av faktablad och kalendarium/bevakningslista byggdes upp för redaktioner och enskilda journalister som behövde hjälp med "research" och faktakontroll.

Databaser

Åtta databaser byggdes upp i samarbete med Kommerskollegium och DAFA (senare Sema Group Info Data). Databaserna hade en dubbel funktion; de skulle fungera som informationskanaler till framför allt folkbibliotek, gymnasiebibliotek och länsstyrelser, men de skulle också vara ett stöd för telefonpanelen, presspanelen, regeringskansli och redaktioner.

De åtta databaserna är:

Frågor och svar om EU

baserad på frågor och svar som kommit in till Europainformations telefonpanel. Basen är alltså "efterfrågestyrd" och speglar de frågor som allmänheten ställt. Den uppdateras veckovis och innehåller i april 1995 knappt 700 frågor/svar. Frågor och svar om EU har varit den i särklass mest utnyttjade databasen på folkbiblioteken. Den har utgjort underlag för faktabladserien "10 frågor om EU" och för de Frågor/svar-spalter i lokalpress som presspanelen producerade för FLT.

EU-kalendarium

Händelser ur EG/EU-historien och kalendarium för aktiviteter i såväl EU-organ som i det svenska samhället på central, regional och lokal nivå. Kalendariet används särskilt av massmedier.

EU-föreläsare

Register över 700 kontaktpersoner och föreläsare från departement, myndigheter, universitet, högskolor och organisationer med kunskaper om EU. Basen arbetas om i april 1995. Utifrån den nya basen uppdateras handboken "Vem Vet Vad om Europa".

Fakta Europa

Fulltextdatabas med allt informationsmaterial från sekretariatet. Nyproducerat material läggs fortlöpande in.

Europa ABC

Termer och förkortningar i Europasamarbetet. Basen produceras numera av UD/H.

EU-bibliografi

Riksdagsbibliotekets EU-bibliografi, med referenser till litteratur och artiklar om EES och EU. Basen var och är viktig för folkbiblioteken. Den produceras av Riksdagsbiblioteket.

EES-databasen

Basen innehåller alla rättsakter gällande EES-avtalet i fulltext. Den produceras av Kommerskollegium.

EES i korthet

Basen innehåller sammanfattningar av alla rättsakter som berörs av EU-medlemskapet. Den produceras av Kommerskollegium.

Sekretariatet har hittills betalat länsbibliotekens och folkbibliotekens abonnemang för databaserna. Gymnasiebiblioteken har för första halvåret 1995 erbjudits subventionerade abonnemang.

Databaserna har använts flitigt. Tillförlitligheten förutsätter att inget avbrott sker i uppdateringen av materialet. I den nedbantade verksamheten efter nyåret 1995 handhar sekretariatet de fyra första databaserna. De övriga är dock fortfarande tillgängliga för anvämnarna.

Bibliotekssatsningen

Folkbiblioteken utgör en unik resurs i informationsspridningen, bl a genom sin tillgänglighet över hela landet och genom sina öppettider. De har fler besökare än några andra offentliga institutioner och uppfattas som en "neutral miljö". En av sekretariatets viktigaste strategier var därför att etablera ett samarbete med biblioteken. Samarbetet kom att omfatta praktiskt taget alla huvudbibliotek och de flesta filialbiblioteken. Totalt 1 400 biblioteksenheter har fungerat som vidareförmedlare av Europainformation.

Sekretariatet försåg biblioteken med:

- ett års utbildning av personal (seminarier på högskolenivå arrangerade tillsammans med länsstyrelserna och länsbiblioteken).
- obegränsad tillgång till tryckt informationsmaterial och fri tillgång till åtta databaser.
- exponeringsmaterial (skyltar, affischer och ställ för faktablad).
- centrala marknadsföringsinsatser (12 milj kr).
- särskild service (handläggare på sekretariatet och särskilt telefonnummer till panelen).

Totalt 278 folkbibliotek är i dag anslutna till databaserna. Allmänhetens användning av biblioteken som informationscentraler ökade successivt fram till folkomröstningen.

En uppföljning av bibliotekens insatser har genomförts vid Göteborgs universitet. Den visar att biblioteken i allt väsentligt har uppskattat samarbetet med sekretariatet och har biblioteken har en betydande potential som "informationsmäklare". Samtidigt konstateras att detta förutsätter återkommande fortbildningsinsatser.

Gymnasiesatsningen

Sekretariatet genomförde flera olika gymnasieprojekt i samarbete med bl a utbildningsdepartementet, civildepartementet, Kommunförbundet, Landstingsförbundet, Skolledareförbundet, Lärarnas Riksförbund och Lärarförbundet. Majoriteten av landets gymnasieskolor (490 av 553 kontaktade skolor) deltog.

Rektor utsåg en EU-samordnare, i regel motsvarande huvudläraren i samhällskunskap. Sekretariatet erbjöd vidare skolbibliotekarierna gratis prenumeration på allt informationsmaterial och gratis abonnemang på databaserna. Samordnarna och bibliotekarierna inbjöds till utbildningsdagar. Gymnasieskolorna använde sig i första hand av det material som sekretariatet producerat för allmänheten. Över hela landet användes dessutom *MegaExpress* - en utställning och en bok som producerats av en oberoende grupp med stöd av sekretariatet.

MegaExpress var en "rullande utställning" inbyggd i ett SJ-tåg och sponsrad av SJ, civildepartementet, Statens Ungdomsråd och Sekretariatet för Europainformation. Utställningen producerades och genomfördes av en grupp unga entusiaster - journalister, formgivare, skådespelare, snickare m fl. *MegaExpress* producerade en bok och ett spel (som studieplan) som efter faktagranskning köptes in (50 000 ex) av sekretariatet som huvudbok i gymnasiesatsningen.

En utvärdering gjord vid Göteborgs universitet visar att EU-samordnarna var aktiva, använde sekretariatets information, fungerade som kunskapsresurs för sina kollegor, inbjöd externa föreläsare etc. Nästan två tredjedelar av EU-samordnarna hade rekommenderat sina elever att ringa Europainformations telefonpanel i samband med grupparbeten.

Utvärdering

Verksamheten vid Sekretariatet för Europainformation utvärderas för närvarande i sin helhet av forskare vid Göteborgs Universitet, Institutionen för journalistik och masskommunikation. Ett utvärderingsprojekt pågår även vid Styrelsen för psykologiskt försvar.

Sammanfattning av erfarenheterna

Enligt utredningens bedömning har sekretariatets verksamhet inneburit nya strategier inom samhällsinformationen i tre viktiga avseenden:

- Biblioteken har aldrig tidigare tagits in anspråk på ett lika systematiskt sätt som lokala vidareinformatörer.
- Telefonpanelen är den hittills största insatsen för att ge en geografiskt likformig information, byggd på medborgarnas egna frågor.
- Informationsteknologi har för första gången utnyttjats och kommit till användning i stor skala.

Erfarenheterna av metoderna har överlag varit goda. De framstår som relevanta för en eventuell permanent, central Europainformation.

Av särskilt intresse är kombinationen av olika strategier för att få en så god täckning som möjligt; produktion av informationsmaterial anpassat till olika målgrupper (nivågrupperat och för olika språkgrupper), utdelning av material i brevlådan, för avhämtning på post och bibliotek, prenumerationer, svar via 020-nummer med kvalificerad personal, annonser i massmedier och utbildning av vidareinformatörer/informationsförmedlare i stor skala (lärare, EU-bibliotekarier), pressservice via seminarier, faktabank, faktakontroll, visst stöd i researcharbete, nyhetsblad m m.

Informationsnätverket har gjort det lättare för allmänheten att finna en instans att ställa frågor till, antingen för direkt svar eller för hänvisning vidare.

Skolorna har genom särskilt ansvariga lärare arbetat med informationsmaterial och databaser för att utveckla elevernas kunskaper om Europafrågor.

Många har känt till sekretariatet, utan att utnyttja dess service. Strax före folkröstningen uppgav 39 procent att de läst något i sekretariatets utgivning. 35 procent kände till sekretariatet och 49 procent telefonpanelen. Av dem som känner till sekretariatet ansåg 62 procent att sekretariatet hade mycket hög eller hög trovärdighet.

5. Europainformation i andra EU-medlemsländer

I flera medlemsländer svarar Europakommissionens kontor för den övergripande informationen i Europafrågorna, med eller utan samarbete med regeringskanslierna. Som framgår av det följande har Danmark och Finland valt att bygga upp självständiga informationsenheter.

Danmark

Samhällsinformationen i Danmark följer sedan 1970-talet linjen att vara politiskt neutral och värderingsfri och efterfrågestyrd.

Danmark blev medlem i EG 1972. Något centralt organ för EU-information har emellertid inte funnits förrän i mars 1994 då Folketingets EU-Oplysning inrättades.

Fram till denna tidpunkt sköttes EU-informationen i allt väsentligt av kommissionens representation i Köpenhamn. Den skeptiska hållning till EU som kom till uttryck i de två folkomröstningarna om Maastrichtfördraget visade emellertid på ett informationsgap mellan politiker/experter och allmänheten.

EU-Oplysningen skall tillfredsställa behovet av neutral information. Det är en administrativt fristående enhet inom riksdagskansliet, men sorterar under *Europaudvalget*. EU-Oplysningen består av fem personer (chef och fyra handläggare) samt två studerande/praktikanter. Arbetsuppgifterna består främst av *telefonservice*. Handläggarna har tillgång till tryckt dokumentation och databaser, framför allt kommissionens.

Antalet frågor till EU-Oplysningen är stigande och låg i mars på nivån 850 samtal per månad. De flesta frågor till EU-Oplysningen gäller institutionella bestämmelser (29%), den inre marknaden (21%), social- och konsumentpolitik (13%) och den danska beslutprocessen (12%). Merparten av de frågande är enskilda/studerande (41%) men även företag (15%) och offentliga institutioner/bibliotek (12%) hör av sig. Statistiken återfinns i *bilaga 4*.

Man ger inte ut några egna trycksaker, men distribuerar föredragningslistor och betänkanden från Europaudvalget. Om någon frågar efter skriftlig information hänvisar man i regel till Europakommissionen.

Ett nära, informellt samarbete har utvecklats med Europakommissionens kontor i Köpenhamn. Bl a bygger man tillsammans upp ett nätverk med biblioteken och utbildar bibliotekariär.

EU-Oplysningen ser som en av sina viktigaste uppgifter att ge besvara frågor av typen "var ett ärende befinner sig i EU-processen". Detta är möjligt tack vare den nära kopplingen till Europaudvalget och genom att man har täta kontakter med regeringskansliets medarbetare i Bryssel. Man har även möjlighet att sända egna medarbetare dit. Bland dem som utnyttjar EU-Oplysningen finns även företag och grupper som har intressen av att följa utrednings- och beslutprocessen på olika områden. Man är angelägen att ge *god service till massmedier* som inte själva har rapportörer i Bryssel. Bl a erbjuds faxservice till ett stort antal tidningar med föredragningslistor och förteckningar över ärenden som hanterats av udvalget.

EU-Oplysningen ska enligt sin instruktion ha en *samordnande funktion*. Det innebär att Oplysningen

- har samarbetspersoner inom samtliga departement som är ålagda att hjälpa till med fakta.

- kan/får besvara frågor som handläggs av myndigheter; man besvarar cirka 80 procent av frågor på temat "hur påverkas jag av....och vad gör jag...".

Finland

Inför folkomröstningen hösten 1994 inrättade man i Finland en *Europainformation* med placering inom utrikesdepartementet (press- och kulturenheten). Verksamheten hade två syften: att förse vidareinformatörer d v s förvaltningen, organisationer och utbildningsväsendet med obearbetad information samt att ge medborgarna sådan bearbetad information som inte ges i mediernas rapportering.

Samma grundprinciper som i Sverige skulle gälla den offentliga informationen. Den skulle "inte vara ägnad att styra medborgarnas åsikter" utan "tillhandahålla information för den offentliga diskussionens behov."

I Finland, liksom i Sverige, är ansvaret för samhällsinformationen inordnat i departementets och myndigheternas verksamhetsansvar. Informationen inför folkomröstningen gavs därför ut av utrikesministerns handelspolitiska avdelning, av statsrådets kansli (regeringens övergripande information samt bidrag till medborgarorganisationer), av justitiedepartementet (valteknisk information) och av den särskilt inrättade *Europainformation*en. Varje departement svarade dessutom för information inom sitt eget verksamhetsområde. Verksamheten samordnades av *Europainformation*.

Europainformation producerade trycksaker, deltog i mässor och andra evenemang och genomförde en turné med en "Europabuss". En viktig del i verksamheten var telefonservice för allmänheten. Förutom huvudkontor i Helsingfors hade *Europainformation* servicebyråer i varje landskapscentrum samt i Stockholm. Flera av dessa servicebyråer var placerade i bibliotek. På byråerna delade man ut det egna materialet men också trycksaker från medborgarorganisationer. I Finland, liksom i Sverige, distribuerades trycksaker även via folkbibliotek och postkontor.

Efter folkomröstningen har man diskuterat att inrätta ett "enhetligt system för offentlig information till medborgarna". En sådan verksamhet kan motiveras med "medborgarnas ökade behov av information och den offentliga förvaltningens förändrade ställning i och med EU-medlemskapet":

"För att maximera medborgarnas förmåga att påverka saker och deras rättsskydd behövs det effektiv information i EU-frågor. Man kommer inte att lyckas tillämpa EU:s närhetsprincip om det inte finns information..."

Efter folkomröstningen har *Europainformations* uppdrag förlängts i avvaktan på beslut, som väntas i maj 1995, om formerna för fortsatt verksamhet. Det förslag, som utarbetats av statsrådets kansli och UD, innebär bl a att

- "medborgartjänsten", dvs telefontjänst och distribution av material, bibehålls till slutet av 1997.

- en decentraliserad medborgartjänst organiseras i landsskapsbiblioteken och en tillfällig informatörsbefattning inrättas i varje landskap (19). Informatören skall bl a ge upplysningar och hålla kontakter med bibliotek, organisationer, gymnasier och lokala medier.
- statstådets informationsenhet koordinerar medborgartjänsten och UD:s press- och kulturavdelning svarar för verksamhet på nationell nivå.

Europainformation skall alltså fungera som stödenhet för de lokala EU-informatörerna och svara för deras utbildning. Den nya informationsorganisationen genomförs av UD i samarbete med undervisningsministeriet, landsskapsbiblioteken och Finlands biblioteks-förening.

Storbritannien

Citizen's Charter som ålägger statliga och kommunala organ i Storbritannien att redovisa vilken service de ger medborgarna, uppställda kvalitetsmål och hur man lever upp till dem. Liksom i Sverige är folkbiblioteken viktiga kanaler för samhällsinformation. En annan likhet är att informationen skall vara åsiktsneutral.

När det gäller information om Europafrågor finns ingen särskild informationstjänst. *Central Office of Information* är en statlig affärsdrivande myndighet som på uppdrag av departement och myndigheter fungerar som informationsrådgivare. Det har dock inget eget informationsuppdrag. Inom handelsdepartementet finns en "help-line" (telefonservice för företag) och inom alla departement finns EU-handläggare med upplysnings-skyldighet. Vit- och grönböcker från Europakommissionen finns att köpa genom HMSO (Her Majesty's Stationery Office).

Någon central Europainformation som riktar sig till allmänheten, förutom Kommissionens kontor, saknas alltså.

Frankrike

Den övergripande informationen om Europafrågor till allmänheten i Frankrike lämnas av *Sources d'Europe*, en informationstjänst som drivs av franska staten tillsammans med kommissionen.

Sources d'Europe riktar sig framför allt till ungdomar och erbjuder, i motsats till de nordiska informations-sekretariaten, en lokal där information i alla medier finns samlad. *Source d'Europe* innehåller

- dokumentationscentrum med databaser, trycksaker, tidningsartiklar
- konferenslokaler
- barnavdelning, där besökare får veta hur barn lever i andra medlemsländer
- lokaler för kultur- och industriutställningar
- bokhandel samt försäljning av produkter från medlemsländerna.

Även om *Sources d'Europe* i första hand är inrättad för besökare har man också telefon- och faxservice.

Sources d'Europe finansieras gemensamt av franska staten och kommissionen. Ambitionen är att anläggningen i ökande grad ska finansieras med intäkter.

EU-information ges vidare av ministeriernas pressekreterare.

5. Överväganden och förslag

Behovet av en kompletterande central Europainformation

Jag har i övervägandena om behovet av en kompletterande, central Europainformation utgått från följande antaganden:

- Det svenska samhället påverkas i sin helhet av EU-medlemskapet. Europafrågorna bör därför vara en del av samhällsinformationen.
- En levande demokrati förutsätter att medborgarna har kunskap om de politiska institutionerna och kan följa frågors beredning inför beslut.
- Det skall vara möjligt att följa utvecklingen inom EU insatt i ett svenskt sammanhang. På liknande sätt skall det vara möjligt att så tidigt som möjligt överblicka hur förhandlingsarbetet i Bryssel påverkar svenska förhållanden.
- Den trovärdighet som europapolitiken kan få hos medborgarna är beroende av att det finns en allsidig och saklig information med en avsändare som uppfattas som neutral.

Utredningen har visat att:

- Det är svårt att för den som inte är expert att orientera sig i det växande informationsflödet i Europafrågorna. Särskilt informationssvaga individer och grupper möter ökade svårigheter. Informationsteknologi och bibliotekens nya roll som vidareinformatörer ger här intressanta möjligheter.
- Sverige har en starkt decentraliserad myndighetsstruktur jämfört med andra länder. Det kan därför vara svårt att hitta information om man inte har en relativt god kunskap om "vem som ansvarar för vilka" EU-relaterade frågor, särskilt när en fråga skär över flera myndigheters verksamhet.
- En central kunskapsbank när det gäller Europainformationen kan innebära effektivitetsvinster för hela samhället.
- Det finns efter 1 juli 1995 inget samhälleligt organ med övergripande ansvar för Europainformation till medborgarna, motsvarande den som står till näringslivets förfogande.

Jag föreslår därför att ett permanent organ - i fortsättningen kallat Europainformationen - inrättas snarast möjligt efter den 1 juli 1995. Den skall i tillämpliga delar bygga vidare på hittills vunna erfarenheter inom Europainformationen.

Europainformationen skall ha till uppgift att:

- stärka den demokratiska opinionsbildningen genom att ge medborgare, grupper och medier en till svenska förhållanden anpassad basinformation om utvecklingen inom EU.
- besvara frågor om konsekvenserna av det svenska medlemskapet i EU och kunna ge råd och vägledning till den som vill informera sig om beredningen av ärenden i Sverige eller i EU-organen.
- fungera som "sluss" för vidarehänvisning.
- svara för utvecklingen av den egna verksamheten.
- söka samarbetsavtal med regeringskansliet och berörda myndigheter.
- ta initiativ till samordning mellan olika organ i Sverige som är engagerade i Europainformation.

Europainformationen kan på detta sätt medverka till att:

- avlasta departement och myndigheter som "första instans" för Europainformation.
- genom uppbyggnad av den egna kapaciteten bl a med hjälp av databaser, ge service åt myndigheter och samhället i stort.
- ge service och vägledning till journalister och medier, särskilt till dem som saknar egna kontaktvägar till EU-området.
- ge politiker möjlighet att skapa sig en bild av vilka EU-relaterade frågor som särskilt engagerar medborgarna.
- höja kompetensen i samhället bl a genom att arrangera seminarier och kurser för bibliotek, medborgarkontor och skolor.

Arbetsprinciper

Europainformationen skall arbeta enligt de allmänna principerna för samhällsinformation. Det innebär att verksamheten bör:

- utgå från medborgarnas efterfrågan och inte i första hand från myndigheternas egna informationsbehov.
- präglas av saklighet, vara värderingsfri och politisk neutral.

- vara tillgänglig på samma villkor för medborgare i hela landet.

I detta sammanhang bör observeras att Europainformationen bl a av resursskäl inte kan ikläda sig en "public service"-liknande funktion och genom egen journalistisk verksamhet tillförsäkra allsidighet. I stället får man i förekommande fall hänvisa till de olika ståndpunkter som förekommer i debatten. Detta hindrar givetvis inte att felaktiga sakuppgifter skall kunna läggas till rätta. Ett exempel skulle kunna vara frågan om atomsopor, där varje tredje svensk enligt en undersökning - felaktigt - tror att medlemskapet tvingar Sverige att ta emot andras avfall.

Strategier och ambitionsnivå

För att uppnå de verksamhetsmål som beskrivs ovan behöver Europainformationen kunna

- ge kvalificerad (telefon)information om frågor under beredning och frågor som beslutats i EU-organ samt råd och vägledning för den som vill skaffa information på egen hand. Ett nära samarbete med EU-nämnden förutsätts.
- sammanställa och bearbeta information i databaser och trycksaker och sprida dem genom bl a bibliotek och medborgarkontor.
- utveckla nätverket av vidareinformatörer, arrangera utbildningar och ställa material till förfogande.

Det är viktigt att Europainformationen får kvalificerade medarbetare med relevant kompetens, inklusive samhällsvetare, jurister, journalister, dokumentalister. En viss volym på verksamheten är en förutsättning för att en egen kunskapsbas skall kunna byggas upp och underhållas.

Parlamentsvalet 1995 och regeringskonferensen 1996 kan kräva särskilda informationsinsatser.

Såväl Europainformationens egen telefonservice som samarbetet med biblioteken förutsätter tillgång till *databaser*, inte bara på grund av de stora informationsmängderna utan också för att bara elektroniskt distribuerad information klarar höga krav på aktualitet. De *databaser* som sekretariatet byggt upp bör överföras till Europainformationen och successivt uppdateras och kompletteras. Europainformationen, liksom de bibliotek och andra informatörer som ingår i nätverket, bör ha tillgång till Kommerskollegiums databaser.

Samarbetet med folkbiblioteken bör fortsätta. Kvalificerad bibliotekariehjälp behövs för att utveckla besökarnas förmåga att söka information i dokument och databaser.

Personer i informationsnätverken bör också i fortsättningen erbjudas *fortbildning* om institutioner och arbetsformer i Europaorganen och om aktiv informationssökning.

En viktig del av kunskapsupbyggnaden om EU och Europafrågorna sker i skolor och

vid högskolor. Statistik från Telefonpanelen och intervjuer med bibliotekspersonal visar att gymnasister och högskolestuderande har varit stora användare av information. *Kontakterna med lärare och bibliotekarier* för att stödja undervisningen och stimulera produktion av aktuella läromedel bör alltså vidareutvecklas.

En betydande del av Sekretariatets resurser har gått till produktion av *skrifter och faktablad*. I dag är behovet av nya trycksaker mindre. Många skrifter och faktablad kan successivt uppdateras till måttliga kostnader. Vissa faktablad behöver inte spridas i massupplagor utan kan produceras och distribueras med ny teknik ("print on demand", "fax-back").

Synskadades och andra handikappades informationsbehov underlättas av telefontjänst och decentraliserad informationsspridning (under förutsättning att även texttelefon-service ges). Jag förutsätter att de trycksaker som produceras också kommer att finnas tillgängliga på ljudmedier.

Europainformationen skall även kunna ta emot *specifika uppdrag* av regeringskansliet på samma sätt som riksdagens förvaltningskontor åtagit sig att producera Samhällsguiden. Sådana uppdrag skulle kunna aktualiseras i samband med förberedelserna inför regeringskonferensen 1996. De skulle också kunna gälla en EU-anpassning av Samhällsguiden.

Behov av samverkan

Inrättandet av ett centralt informationsorgan medför inga ändringar när det gäller andra instansers uppgifter. Principen att informationsansvaret åvilar den som har sakansvaret betyder när det gäller Europainformationen att

- riksdagen har ett ansvar för information om den parlamentariska beredningen av frågor som skall beslutas på EU-nivå.
- regeringskansliet har ansvar för information om arbetet i Europeiska rådet och i Ministerrådet och om det expertstöd som svenska departement ger till EU:s institutioner.
- berörda verk och myndigheter har ansvar för information om hur EU-direktiv påverkar svenska regler inom deras ansvarsområde.

Antalet aktörer, inräknat Kommerskollegium, Europakommissionens kontor m fl (se skissen) skapar ett behov av samverkan för att:

- minska risken för dubbelarbete vid uppbyggnad av databaser och trycksaksproduktion.
- utbilda vidareinformatörer och identifiera informationsluckor.
- nivåbestämma material för utskick till bl a skolor och bibliotek.
- underlätta "slussningen" av frågor.

Huvudmannaskap

Det finns ingen självklar organisatorisk hemvist för en central Europainformation. Övervägande skäl talar emellertid för att den placeras under riksdagens tak. Flera alternativ kan dock övervägas:

Självständig myndighet/stiftelse

Mot en fristående myndighet talar principen att informationsansvar så långt möjligt bör vara en del av ett verksamhetsansvar.

En liten myndighet får troligtvis inte heller den auktoritet som krävs för att åstadkomma den nödvändiga samordningen. Erfarenheterna från den statliga Nämnden för samhällsinformation, skapad 1971 och nedlagd 1982, talar i denna riktning.

Regeringen har vidare uttalat att det bör undvikas att tillskapa nya myndigheter.

Regeringskansliet

För en placering av Europainformationen inom regeringskansliet talar närheten till fackdepartementens sakkunskap. Denna närhet var ett skäl till att Sekretariatet för Europainformation placerades inom UD. Sedan Sverige blivit medlem i EU är emellertid Europafrågorna inte längre i första hand utrikespolitiska utan allmänpolitiska.

Mot detta talar att regeringskansliets uppgift är att bereda politiska beslut. Europainformationens trovärdighet hänger på att den uppfattas som saklig och värderingsfri. Erfarenheterna från Sekretariatet för Europainformation visar att placeringen inom regeringskansliet kan leda till oklarhet på denna punkt.

Mot detta talar likaså att departementen, som beredningsorgan, inte bör vara huvudmän för permanenta verksamheter.

Riksdagen

Som framgår ovan (sid 16) har riksdagens förvaltningskontor kommit att få ansvar för viss allmän samhällsinformation. Riksdagens informationsservice besvarar frågor utanför riksdagens verksamhetsområde. Förvaltningskontoret redigerar vidare Samhällsguiden.

Riksdagens förvaltningsstyrelse har inför budgetåret 1995/96 avsatt medel för att inrätta ett kontor för Europainformation. I avvaktan på det förslag från regeringen, som aviserades i budgetpropositionen 1994/95, har frågan varit vilande.

För en placering av Europainformationen i riksdagen talar:

- riksdagens erfarenheter av information till allmänheten och upparbetade kanaler till bibliotek, gymnasieskolor och högskolor.

- den saklighet och opartiskhet i verksamheten som ytterst garanteras av riksdagens parlamentariskt sammansatta förvaltningsstyrelse.

Ytterligare ett skäl för en placering i riksdagen är möjligheterna till nära samverkan med EU-nämnden och därigenom tillgång till löpande information om den svenska beredningsprocessen.

Av marknadsföringsskäl är det viktigt att det nya organet framstår utåt med en egen identitet. Det kan noteras att de föreslagna uppgifterna för Europainformationen går utöver riksdagens allmänna informationsansvar, såsom det beskrivs av konstitutionsutskottet (1994/95 KU:41), vilket ytterligare stärker argumentet.

Jag förordar därför att Europainformationen får arbeta med

- eget verksamhetsnamn
- eget telefonnummer (lämpligen Sekretariatet för Europainformations 020-nummer)
- en självständigt fungerande medarbetargrupp, särskilt rekryterad för ändamålet.

Resursbehov

Europainformationens arbetsmetoder bör som redan framhållits utvärderas löpande. I ett inledningsskede beräknas ett årligt verksamhetsanslag (personalkostnader, samt köpta varor och tjänster) på 8,25 mkr per år räknat på en medarbetarstab om 8 tjänster. Detta utgör en miniminivå för att den nödvändiga kapacitetssupplemenet i databaser etc skall kunna äga rum.

För att Europainformationen skall kunna ge kvalificerade svar inom ett brett spektrum av frågor måste den ha resurser för egen informationssökning och dokumentation. Den behöver därför *kvalificerade medarbetare* samt tillgång till kompetens inom riksdagens förvaltningskontor och regeringskansliet.

Kunskapsupplemenet blir i stor utsträckning beroende av volymen på efterfrågad information. Ett visst efterfrågetryck och verksamhetsomfattning förutsätts därför. Det förutsätter också att man har mandat att lämna sakupplysningar om ärenden som ligger inom andra aktörers verksamhetsområden.

Detta förutsätter att Europainformationen har resurser att ägna sig åt en aktiv *marknadsföring* av sina tjänster. En aktiv marknadsföring kan också motiveras av demokrati- och jämställdhetsskäl. SIFO-undersökningarna (*bilaga 3*) visar att kunskapen om att det finns en central Europainformation är ojämnt fördelad med avseende på ålder, utbildning och socialgrupp.

De strategier som föreslagits ovan kräver vidare att man har resurser att utbilda och *stödja sina kontaktpersoner* inom bibliotek, undervisningsväsendet och medierna. Det behöver även finnas resurser för produktion av material riktat både till personer som ingår i nätverken och till allmänheten. Ett fungerande nätverk förutsätter att det finns

visst informationsmaterial på biblioteken.

I ett initialskede uppskattar jag att det årliga medelsbehovet om 8,25 mkr fördelar sig enligt följande:

Lönekostnader (2,75 mkr)

- 1 enhetschef (0,45 mkr)
- 1 projektledare för nätverkskontakterna (0,4 mkr)
- 1 assistent (0,3 mkr)
- 1 redaktör (0,4 mkr)
- 4 handläggare för telefonpanelen; research, produktion av material, telefonservice, uppdatering och komplettering av baserna (1,2 mkr)

Verksamhetskostnader (5,5 mkr)

Marknadsföring (1 mkr)

Datakostnader, underhåll av databaser, abonnemang för folkbiblioteken (0,8 mkr)

Konferenser, utbildning för personer som ingår i nätverken; bibliotekarier, lärare, journalister (0,1 mkr)

Produktion av trycksaker; uppdatering av äldre material, kompletterande faktablad, nyhetsblad till personer som ingår i nätverket (3 mkr)

Telefonpanel och telekostnader (0,6 mkr)

I kalkylen ingår inte kostnader för lokaler, vaktmästeritjänster m m.

PERSONER SOM INTERVJUATS UNDER UTREDNINGSRARBETET

Riksdagen

Riksdagsledamot Berit Löfstedt (s), ordförande i EU-nämnden

Riksdagsledamot Björn von Sydow (s), ordförande i utredningen inför 1996 års regeringskonferens

Förvaltningsdirektör Anders Forsberg

Kanslichef Magnus Isberg, Konstitutionsutskottet

Kanslichef Hans Regner, EU-nämnden

Föredragande Kai Kronvall, Konstitutionsutskottet

Informationschef Marianne Carlbom

Planeringschef Ulla-Britt Fichtelius

Pressekreterare Eva Rosengren

Regeringskansliet

Rättschef Göran Schäder, justitiedepartementet

Departementsrådet Anders Olander, UD

Departementsrådet Harald Sandberg, UD

Sakkunnig Ann Linde, UD

Sakkunnig Jan Ström, UD

Departementssekreterare Hans Aaby-Nielsen, finansdepartementet

Departementssekreterare Jan-Erik Billinger, kulturdepartementet

Generaldirektör Per Silenstam, civildepartementet

Kanslirådet Kent Ivarsson, civildepartementet

Statliga myndigheter

Generaldirektör Peter Kleen, Kommerskollegium

Kommerserådet Henric Stjernquist, "

Projektledare Monica Ström, NUTEK

Bibliotekarie Britt-Marie Häggström, Statens kulturråd

Pressrådet Stig Berglind, EU-representationen i Bryssel

Ambassadrådet Sven Backlund, EU-representationen i Bryssel

Sekretariatet för Europainformation

Informationschef Suzanne Askelöf

Samtliga medarbetare i tjänst mars 1995

EU-organ i Sverige

Informationschef Henrik Olsen, Europaparlamentets informationskontor

Ambassadrådet Hans Jörn Hansen, Europakommissionens delegation

Dokumentalist Kerstin Lindquist, " "

Övriga

Peter Juul Larsen, Folketingets EU-Oplysning, Köpenhamn

Vice VD Börje Risinggård, Grossistförbundet

Direktör Carin Lindunger, Grossistförbundet

Fil dr Bertil Flodin, Göteborgs universitet

Sören Kiesmeyer, Kommissionens kontor, Köpenhamn

Enhetschef Håkan Gustafsson, Kommunförbundet

Dokumentalist Gunilla Ripvall, Kommunförbundet

Ombudsman Christer Arvsten, Svenska Journalistförbundet

REFERENSLITTERATUR OCH ANDRA KÄLLOR

Tryckfrihetsförordningen
Förvaltningslag (1986:223)

Prop 1991/92:100
Prop 1992/93:100
Prop 1993/94:100
Prop 1994/95:100
1991/92:KU 35
1992/93:UU 14
1994/95:KU 41
Diverse riksdagsmotioner

1993/94:URD 5, Konstitutionsutskottet: Samhällsinformation - regeringens och riksdagens roller
1993/94:URD 6, Konstitutionsutskottet: Samhällsinformation i Riksdagen
1993/94:TK 3, Reformera riksdagsarbetet 3
Riksdagens förvaltningskontor: Riksdagens information på EU-området,
PM 1995-03-20

SOU 1969:48 Vidgad samhällsinformation
SOU 1984:68 Samordnad samhällsinformation
SOU 1990:44 Demokrati och makt i Sverige
SOU 1994:12: Suveränitet och demokrati
Ds 1993:4 Servicesamverkan vid medborgarkontor
Ds 1994:9 Från Samhällsguide till medborgarkontor
Ds 1995:4 EU-medlemskapet och myndigheternas föreskrifter
Dir 1995:15 Utredning inför 1996 års regeringskonferens
Dir 1995:56 Medborgarnas inflytande och delaktighet i samhällsutvecklingen

Samhällsguiden, Fritzes, 1994
Abrahamsson Kenneth, Medborgaren i samhällsdialogen, Publica, 1993
Petersson Olof, Makt: en sammanfattning av maktutredningen, Publica, 1993

Verksamhetsberättelser och informationsmaterial från myndigheter
Diverse PM från Sekretariatet för Europainformation

Information Communication Openness, Office for Official Publications of the European Communities, 1994
Background report, Information, Communication, Openness, The European Commission, ISEC/B25/94

Kommittédirektiv

Framtida central Europainformation

Dir.
1994:159

Beslut vid regeringssammanträde den 22 december 1994

Sammanfattning av uppdraget

En särskild utredare tillkallas med uppgift att utreda hur den samlade samhällsliga Europainformationen bör vara utformad efter den 30 juni 1995.

Utredaren skall

- mot bakgrund av den information om skilda verksamhetsområden som faller på statliga myndigheter m.m., utreda behovet av kompletterande central Europainformation,
- studera och redovisa erfarenheterna från den verksamhet som har bedrivits inom ramen för Sekretariatet för Europainformation - med särskild uppmärksamhet på dess samarbete med folkbiblioteken - och pröva i vilken utsträckning verksamheten skall fortsätta,
- i förekommande fall bör förslag även lämnas om den omfattning, såväl personal-, medels- som verksamhetsmässig, som en central Europainformation behöver anta.

Redovisning av uppdraget

Utredaren skall redovisa sitt uppdrag senast den 20 februari 1995.

(Utrikesdepartementet)

Bilaga 2

SEKRETARIATET FÖR EUROPAINFORMATION

Fördelning av kostnader om 63 milj kr

Produktion och distribution av informationsmaterial	49%
Marknadsföring av biblioteken och Europainformations telefonpanel och informationsmaterial	20%
Uppbyggnad och utbildning av informationsnätverk	2%
Telefonpaneler, pressservice, databaser	9%
Riktade projekt (gymnasieskolan m fl)	6%
Övrigt	4%

Bemanning okt 1992, okt 1993, okt 1994 och våren 1995

	1992	1993	1994	1995
Sekretariatet	4,0	6,6	13,0	4,0
Kansli för Fälldindelegationen	3,0	1,5	-	-
Telefonpanel	-	19,0	22,0	4,0

INFORMATIONSMATERIAL UTGIVET AV SEKRETARIATET

(Titlar skrivna med kursiv kan inte längre beställas)

BROSCHYRER

1. EG EES EU - inför folkomröstningen (5 milj ex)

- 3 olika versioner på svenska: originalversionen, Lättläst (för förståndshandikappade) och bearbetad till lätt svenska invandrare
- 8 olika språkeditioner (de vid utgivningen vanligaste invandrarspråken)

2. Sverige i EES (840 000 ex)

- svensk version
- engelsk, tysk och fransk version (främst avsedd för gymnasiesatsningen)

3. EU och Sverige (2,2 milj ex)

- svensk originalversion och bearbetad till lätt svenska för invandrare

FAKTABLAD

Kort om EU

- 1 Förhandlingarna om svenskt medlemskap
- 2 Fri rörlighet för personer inom EES
- 3 Nya regler för livsmedel
- 4 Tillsatser i maten i Sverige och EU
- 5 Sverige anpassar produktsäkerheten
- 6 Unionsmedborgarskap ger nya rättigheter
- 7 Svensk alkoholpolitik och EU
- 8 Ökad gränshandel ger nya konsumentfrågor
- 9 Svensk djurskydd långt före EU:s
- 10 Utrikes- och säkerhetspolitiskt samarbete
- 11 Svårare jämföra priser i EU
- 12 Begränsningar för utländskt kärnavfall
- 13 Regler för reklam i EU
- 14 Starkare miljökrav på EU:s avfall
- 15 EG-rätten går före svenska lagar
- 16 Ökat ekonomiskt samarbete inom EMU
- 17 Omsorgen - en nationell fråga
- 18 EU:s gemensamma jordbrukspolitik
- 19 Sverige i EES - en översikt
- 20 Miljöpolitik i utveckling
- 21 Strävan efter varaktig fred i Europa
- 22 Så fungerar EU-institutionerna
- 23 Internationaliseringen - en bakgrund
- 24 Fördraget om EU - utökat samarbete
- 25 EU:s budget och Sveriges bidrag
- 26 Kulturell mångfald får EU-stöd
- 27 EG blev EU - men finns ändå kvar
- 28 Kollektivavtalens roll i EU
- 29 EU-regler för bättre arbetsmiljö
- 30 Regionalstöd i Sverige och EU
- 31 Polis samarbetar gränslöst i EU
- 32 Stora satsningar på transportnät
- 33 Offentlighet i Sverige och EU
- 34 Bistånd från EU på olika vägar
- 35 EU - tullunion med regler för handel
- 36 EU sätter gränser för indirekt skatt
- 37 Utbildningssamarbete i EU
- 38 Suveränitet och samarbete i EU
- 39 Parlamentets roll
- 40 EU:s östeuropapolitik

Lätt om EU

- 1 Alkoholpolitik och EU
- 2 Så växte EU fram
- 3 EES - ett gemensamt område i Europa
- 4 Miljön - allt viktigare för EU
- 5 Barn tillsyn och äldreomsorg i EU-länderna

- 6 Jämställdheten ökar i EU
- 7 *EU-medlemsskap är inte detsamma som EES-avtal*
- 8 Konsument i EU
- 9 Livsmedel i EU
- 10 Vart går EU:s pengar?
- 11 EU bekämpar brottsligheten gemensamt
- 12 *Från idé till beslut i EU*
- 13 Jordbruk och djurskydd i EU
- 14 *Studera, arbeta och bo i EU*
- 15 Beslut i EU - från A till Ö
- 16 Arbetsrätten och EU
- 17 Vad händer med jobben?
- 18 Skatter i EU
- 19 Utrikes- och säkerhetspolitik
- 20 Ekonomiskt samarbete

Tio frågor om EU och ...

- ... *att arbeta i EES*
- ... arbete & lön
- ... arbetslösheten
- ... arbetsmiljö
- ... avfall
- ... energi
- ... *EES eller medlemskap*
- ... flyktingspolitik & utveckling
- ... idrott
- ... *inflytandet*
- ... jord- och skogsbruksfrågor
- ... jämställdheten
- ... *konkurrens*
- ... kultur & massmedier
- ... livsmedel
- ... *medlemskapsavgift & bidrag*
- ... *miljön*
- ... narkotika
- ... offentlig upphandling
- ... pensionärerna
- ... skola & barnomsorg
- ... social trygghet
- ... standardisering
- ... *studera i EES*
- ... transport & trafik
- ... turism & fritid
- ... utrikes- och säkerhetspolitik

1. Nya beslutsprocesser i Sverige

Bilaga 3

VAD SVENSKARNA TYCKTE OM INFORMATIONEN INFÖR FOLKOMRÖSTNINGEN

Sekretariatet för Europainformation lät genomföra tre SIFO-undersökningar (november 1993 och oktober 1994 och nov 1994) om svenska folkets uppfattning om informationen inför folkomröstningen.

Av undersökningarna framgår att svenskarnas baskunskaper om EG/EU inte ökade under kampanjperioden och att kunskaperna är relativt låga. Däremot minskade den grupp som ansåg att det är svårt att hitta information.

Kännedomen om Sekretariatet för Europainformation och telefonpanelen ökade under perioden liksom utnyttjad av sekretariatets tjänster. Sekretariatets trovärdighet ökade under kampanjperioden fram till oktober 1994. I den avslutande undersökningen hade trovärdigheten sjunkit något, troligen under inverkan av att regeringskansliet gick ut med eget informationsmaterial till hushållen, vilket av många förväxlades med sekretariatets material.

När det gällde attityder till information om EU i olika medier skedde knappast några förändringar, inte heller när det gäller medieanvändning. Andelen som besökt bibliotek under den senaste månaden var oförändrat (drygt 40%) men andelen biblioteksbesökare som hade lagt märke till Europainformationen där ökade påtagligt.

Sammanställning av svar i SIFO-undersökningar november 1993 respektive oktober 1994 (antal intervjuer 1000)

	1993	1994
Kunskapsfrågor (andel med rätt svar):		
Kan du säga hur många länder som är medlemmar i EG/EU i dag (12)	22%	22%
Vet du var EG:s högsta beslutande organ kallas (ministerrådet)	9%	9%
Kan du nämna de viktigaste institutionerna i EG/EU		
Parlamentet	12%	11%
Ministerrådet	8%	9%
Domstolen	7%	6%
Kommissionen	6%	7%

I EG/EU-sammanhang talar man ibland om de fyra friheterna. Kan du nämna dem?	1993	1994
Rörlighet för varor	27%	21%
Rörlighet för personer	25%	20%
Rörlighet för tjänster	21%	14%
Rörlighet för kapital	17%	16%
<i>Tveksam, vet ej</i>	64%	69%

EU-frågan handlar alldeles för lite om hur den påverkar mig och mitt arbete

Stämmer mkt bra	32%	23%
Stämmer ganska bra	31%	31%
Stämmer ganska dåligt	18%	24%
Stämmer mkt dåligt	7%	10%
<i>Tveksam, vet ej</i>	11%	12%

Vad är det du skulle vilja veta mer om EG/EU

Sysselsättningen/jobben	12%
Allmänt mer information	12%
Sveriges självbestämmande	11%
Allt	9%
Matfrågan	7%

Frågor om informationsvägar

Har hört talas om Sekretariatet, alla medlemmar i LO	25%	35%
medlemmar i TCO	19%	32%
medlemmar i SACO	31%	41%
	30%	65%

Har hört talas om telefonpanelen	24%	49%
----------------------------------	-----	-----

Har du besökt ett bibliotek under senaste månaden	43%	41%
---	-----	-----

<i>Såg du då någon EG/EU-information (andel av dem som besökt bibliotek)</i>	19%	51%
--	-----	-----

Kommentar: män och kvinnor har besökt bibliotek i ungefär samma omfattning. Andelen besökare är högst (54%) i åldersgruppen 16-29 år. SACO-medlemmar besöker bibliotek i nästan dubbelt så stor omfattning som LO-medlemmar (66% mot 36%).

På vilket av följande sätt får du information om EG/EU i dag (fler svar kan ges)	1993	1994
TV	92%	92%
Morgontidningar	78%	76%
Radio	72%	72%
Vänner och bekanta	47%	55%
Kvällstidningar	46%	42%
Fackliga tidskrifter	32%	32%
Fackpress	26%	29%
Genom mitt arbete	23%	27%
Från kampanjorganisationer	22%	34%
Trycksaker från sekretariatet	11%	28%
På biblioteket	8%	12%
Telefonpanelen	1%	2%
Telefonpanel på EG-fakta	-	-
Annat	4%	6%
Sökt i databaser		2%

Kommentar: SACO-medlemmar uppger 8% fler källor är LO- och TCO-medlemmar. Av dem som sökt information i databaser (16 personer) hade 5 gjort det på bibliotek. Vilka informationskällor ger den mest neutrala EG/EU-informationen?

TV	42%	45%
Radio	34%	33%
Morgontidningar	23%	27%
Inga av de föreslagna alternativen	13%	8%
Biblioteket	10%	16%
Kvällstidningar	9%	11%
Fackpress	9%	11%
Trycksaker från sekretariatet	8%	14%
Vänner och bekanta	8%	12%
Telefonpanelen	7%	7%
Fackliga tidskrifter	6%	9%
Genom mitt arbete	6%	8%
Telefonpanel på EG-fakta	4%	5%
Annat	2%	2%
Från kampanjorganisationer	4%	7%
Tveksam, vet ej	11%	14%

Det är svårt att få tag på riktig information om EG/EU (instämmer/instämmer ej)

Stämmer mycket bra	26%	16%
Stämmer ganska bra	29%	21%
Stämmer ganska dåligt	21%	28%
Stämmer mycket dåligt	9%	23%
Tveksam, vet ej	14%	12%

Äldre instämmer oftare än yngre i att det är svårt att få tag på information liksom LO-medlemmar mer än SACO-medlemmar och lågutbildade mer än högutbildade.

Har du läst något tryckt material från sekretariatet för Europainformation	23%	39%
LO-medlem	22%	40%
TCO-medlem	22%	35%
SACO-medlem	32%	53%

Frågor till dem som känner till Sekretariatet för Europainformation (249 resp 372 intervjuade)

Vilken trovärdighet tycker du att sekretariatet i UD har?		
Mycket trovärdig	5%	12%
Ganska trovärdig	48%	50%
Inte särskilt trovärdig	19%	18%
Inte alls trovärdig	4%	4%
Tveksam, vet ej	24%	17%

Bilaga 4

FOLKETINGETS EU-OPLYSNING

Statistik för februari 1995:

Antal frågor fördelade på ämnesområden:

Den danska beslutsprocessen	95	12%
Institutionella bestämmelser	225	29%
Ekonomisk och monetär politik, regionalpolitik	29	4%
Socialpolitik, konsumentpolitik	101	13%
Jordbruk, skogsbruk, fiske	26	3%
Den inre marknaden	160	21%
Företagsjuridik och industripolitik	52	7%
Samarbete med tredje land	41	5%
TEUs 2 och 3 "pelare"	14	2%
	770	100%

Antalet frågeställare fördelat på kategorier

Privat	155	20%
Studerande, utbildningsorganisationer	164	21%
Offentliga institutioner, bibliotek	98	13%
Branschorganisationer, föreningar, facket	63	8%
Folketinget (ledamöter, utskott)	73	9%
Medierna	60	8%
Företag	112	15%
Förfrågningar från utlandet	45	6%
	770	100%

Statens offentliga utredningar 1995

Kronologisk förteckning

1. Ett renodlat näringsförbud. N.
2. Arbetsföretag – En ny möjlighet för arbetslösa. A.
3. Grön diesel – miljö- och hälsorisker. Fi.
4. Långtidsutredningen 1995. Fi.
5. Världens svåra val.
Slutbetänkande av Prioriteringsutredningen. S.
6. Muskövarvets framtid. Fö.
7. Obligatoriska arbetsplatskontakter för arbetslösa. A.
8. Pensionsrättigheter och bodelning. Ju.
9. Fullt ekonomiskt arbetsgivaransvar. Fi.
10. Översyn av skattebrottslagen. Fi.
11. Nya konsumentregler. Ju.
12. Mervärdesskatt – Nya tidpunkter för redovisning och betalning. Fi.
13. Analys av Försvarsmaktens ekonomi. Fö.
14. Ny Elmarknad + Bilagedel. N.
15. Köns handeln. S.
16. Socialt arbete mot prostitutionen i Sverige. S.
17. Homosexuell prostitution. S.
18. Konst i offentlig miljö. Ku.
19. Ett säkrare samhälle. Fö.
20. Utan el stannar Sverige. Fö.
21. Staden på vatten utan vatten. Fö.
22. Radioaktiva ämnen slår ut jordbruk i Skåne. Fö.
23. Brist på elektronikkomponenter. Fö.
24. Gasmoln lamslår Uppsala. Fö.
25. Samordnad och integrerad tågtrafik på Arlandabanan och i Mälardalsregionen. K.
26. Underhållsbidrag och bidragsförskott, Del A och Del B. S.
27. Regional framtid + bilagor. C.
28. Lagen om vissa internationella sanktioner – en översyn. UD.
29. Civilt bruk av försvarets resurser – regelverken, erfarenheter, helikoptrar. Fö.
30. Alkylat och Miljöklassning av bensin. M.
31. Ett vidareutvecklat miljöklasssystem i EU. M.
32. IT och verksamhetsförnyelse inom rättsväsendet. Förslag till nya samverkansformer. Ju.
33. Ersättning för ideell skada vid personskada. Ju.
34. Kompetens för strukturomvandling. A.
35. Avgifter inom handikappområdet. S.
36. Förmåner och sanktioner – en samlad redovisning. Fi.
37. Vårt dagliga blad – stöd till svensk dagspress. Ku.
38. Yrkeshögskolan – Kvalificerad eftergymnasial yrkesutbildning. U.
39. Some reflections on Swedish Labour Market Policy. A.
Några utländska forskares syn på svensk arbetsmarknadspolitik. A.
40. Älsäkerhet. K.
41. Allmän behörighet för högskolestudier. U.
42. Framtidsanpassad Gotlandstrafik. K.
43. Sambandet Redovisning – Beskattning. Ju.
44. Aktiebolagets organisation. Ju.
45. Grundvattenskydd. M.
46. Effektivare styrning och rättssäkerhet i asylprocessen. A.
47. Tvångsmedel enligt 27 och 28 kap. RB samt polislagen. Ju.
48. EG-anpassade körkortregler. K.
49. Prognoser över statens inkomster och utgifter. Fi.
50. Kunskapsläget på kärnavfallsområdet 1995. M.
51. Elförsörjning i ofred. N.
52. Godtrosförvärv av stöldgods? Ju.
53. Samverkan för fred. Den rättsliga regleringen. Fö.
54. Fastighetsbildning – en gemensam uppgift för stat och kommun. M.
55. Ett samlat verksamhetsansvar för asyländan. A.
56. Förmåner och sanktioner – utgifter för administration. Fi.
57. Förslag om ett internationellt flygsäkerhetsuniversitet i Norrköping-Linköping. U.
58. Kompetens och kunskapsutveckling – om yrkesroller och arbetsfält inom socialtjänsten. S.
59. Ohälsöförsäkring och samhällsekonomi – olika aspekter på modeller, finansiering och incitament. S.
60. Kvinnofrid. Del A+B. S.
61. Myndighetsutövning vid medborgarkontor. C.
62. Ett renat Skåne. M.
63. Översyn av skattereglerna för stiftelser och ideella föreningar. Fi.
64. Klimatförändringar i trafikpolitiken. K.
65. Näringslivets tvistlösning. Ju.
66. Polisens användning av övervakningskameror vid förundersökning. Ju.
67. Naturgrusskatt, m.m. Fi.
68. IT-kommissionens arbetsprogram 1995-96. SB.
69. Betaltjänster. Fi.
70. Allmänna kommunikationer – för alla? K.
71. Behörighet och Urval. Förslag till nya regler för antagning till Universitet och högskolor. U.
72. Svenska insatser för internationell katastrof- och flyktinghjälp. Kartläggning, analys och förslag. Fö.
73. Ett aktiebolag för service till universitet och högskolor m.m. U.
74. Lägenhetsdata. Fi.
75. Svensk flyktingpolitik i globalt perspektiv. A.
76. Arbeta till invandrare. A.

Statens offentliga utredningar 1995

Kronologisk förteckning

77. Röster om EU:s regeringskonferens
– hearing med organisationsföreträdare, debattörer och forskare. UD.
78. Den svenska rymdverksamheten. N.
79. Vårdnad, boende och umgänge. JU.
80. EU om regeringskonferensen 1996
– institutionernas rapporter
– synpunkter i övriga medlemsländer. UD.
81. Ny rättshjälpslag och andra bestämmelser om rättsligt bistånd. Ju.
82. Finansieringslösningar för Göteborgs- och Dennisöverenskommelserna. K.
83. EU-kandidater – 12 länder som kan bli EU:s nya medlemmar. UD.
84. Kulturpolitikens inriktning. Ku.
84. Kulturpolitikens inriktning – i korthet. Ku.
85. Tjugo års kulturpolitik 1974-1994. Ku.
86. Dokumentation och socialtjänstregister. S.
87. Försäkringsrörelse i förändring 3. Fi.
88. Den brukade mångfalden. Del 1+2. Jo.
89. Svenskar i EU-tjänst. Fi.
90. Kärnavfall och Miljö. M.
91. Ett reformerat straffsystem. Del I-III. Ju.
92. EG:s arbetstidsdirektiv och dess konsekvenser för det svenska regelsystemet. A.
93. Omprövning av statliga åtaganden. Fi.
94. Personalutveckling, utbildning och beskattning. Fi.
95. Hälso- och sjukvårdregister – Vårdregister. S.
96. Jordens klimat förändras. En analys av hotbild och globala åtgärdsstrategier. M.
97. Miljöklassning av snöskotrar. M.
98. 1990-talets bostadsmarknad
– en första utvärdering. N.
99. SMHI:s verksamhetsform? K.
100. Hållbar utveckling i landets fjällområden. M.
101. Ett utvidgat EU – möjligheter och problem.
Sammanfattning av en hearing i augusti 1995. UD.
102. Medborgarnas EU – frihet och säkerhet?
Frågor om unionens tredje pelare inför regeringskonferensen 1996. UD.
103. Föräldrar i självförvaltande skolor. U.
104. Skattereformen 1990-1991. En utvärdering. Fi.
105. Konkurrens i balans. Åtgärder för ökad konkurrensneutralitet vid offentlig prissättning m.m. N.
106. Rapporteringsskyldighet för revisorer i finansiella företag. Fi.
107. Avbytarverksamhetens organisation och finansiering. Jo.
108. Ny ellag. N.
109. Likvärdig utbildning på lika villkor. U.
110. Viljan att veta och viljan att förstå –
Kön, makt och den kvinnovetenskapliga utmaningen i högre utbildning. U.
111. Omvärld, säkerhet, försvar.
Frågor om EU:s andra pelare inför regeringskonferensen 1996. UD.
112. Svensk sjöfart – näring för framtiden.
+ Bilagor. K.
113. Fristående gymnasieskolor. U.
114. Indirekt tobaksreklam. S.
115. Ny lag om europeiska företagsråd. A.
116. Jämställdhet ett mål i utvecklingssamarbetet. UD.
117. Jordbruk och konkurrens – jordbrukets ställning i svensk och europeisk konkurrensrätt. Jo.
118. Totalförsvarsskyldiga m 95. En utvärdering av de totalförsvarsskyldigas medinflytande och av deras sociala och ekonomiska situation under grundutbildningen. Fö.
119. Ändringar i hyresförhandlingslagen.
Hyresgästinflytande vid ombyggnad m.m. Ju.
120. TV och utbildning. U.
121. Riksdagen, regeringen och forskningen. U.
122. Reform på recept. S.
123. Subsidiaritetsprincipen i EU. UD.
124. Ett reformerat hovrättsförfarande. Ju.
125. Finansiell verksamhet i kris och krig. Fi.
126. Kostnader för den statliga assistansersättningen. S.
127. Framtida central Europainformation. UD.

Statens offentliga utredningar 1995

Systematisk förteckning

Statsrådsberedningen

IT-kommissionens arbetsprogram 1995-96. [68]

Justitiedepartementet

Pensionsrättigheter och bodelning. [8]
Nya konsumentregler. [11]
IT och verksamhetsförnyelse inom rättsväsendet.
Förslag till nya samverkansformer. [32]
Ersättning för ideell skada vid personskada. [33]
Sambandet Redovisning – Beskattning. [43]
Aktiebolagets organisation. [44]
Tvångsmedel enligt 27 och 28 kap. RB
samt polislagen. [47]
Godtroshet förvärfv av stöldgods? [52]
Näringslivets tvistlösning. [65]
Polisens användning av övervakningskameror vid
förundersökning. [66]
Vårdnad, boende och umgänge. [79]
Ny rättshjälpslag och andra bestämmelser om
rättsligt bistånd. [81]
Ett reformerat straffsystem. Del I-III. [91]
Ändringar i hyresförhållningsslagen.
Hyresgästinflytande vid ombyggnad m.m. [119]
Ett reformerat hovrättsförfarande. [124]

Utrikesdepartementet

Lagen om vissa internationella sanktioner
– en översyn. [28]
Röster om EU:s regeringskonferens
– hearing med organisationsföreträdare, debattörer
och forskare. [77]
EU om regeringskonferensen 1996
– institutionernas rapporter
– synpunkter i övriga medlemsländer. [80]
EU-kandidater – 12 länder som kan bli EU:s
nya medlemmar. [83]
Ett utvidgat EU – möjligheter och problem.
Sammanfattning av en hearing i augusti 1995. [101]
Medborgarnas EU – frihet och säkerhet?
Frågor om unionens tredje pelare inför regerings-
konferensen 1996. [102]
Omvärld, säkerhet, försvar.
Frågor om EU:s andra pelare inför regerings-
konferensen 1996. [111]
Jämsättelighet ett mål i utvecklingssamarbetet. [116]
Subsidiaritetsprincipen i EU. [123]
Framtida central Europainformation. [127]

Försvarsdepartementet

Muskövarvets framtid. [6]
Analys av Försvarsmaktens ekonomi. [13]
Ett säkrare samhälle. [19]
Utan el stannar Sverige. [20]
Staden på vatten utan vatten. [21]
Radioaktiva ämnen slår ut jordbruk i Skåne. [22]
Brist på elektronikkomponenter. [23]
Gasmoln lamslår Uppsala. [24]
Civilt bruk av försvarets resurser –
regelverken, erfarenheter, helikoptrar. [29]
Samverkan för fred. Den rättsliga regleringen. [53]
Svenska insatser för internationell katastrof- och
flyktinghjälp. Kartläggning, analys och förslag. [72]
Totalförsvarspliktiga m 95. En utvärdering av de
totalförsvarspliktigas medinflytande och av deras
sociala och ekonomiska situation under
grundutbildningen. [118]

Socialdepartementet

Världens svåra val.
Slutbetänkande av Prioriteringsutredningen. [5]
Könshandeln. [15]
Socialt arbete mot prostitutionen i Sverige. [16]
Homosexuell prostitution. [17]
Underhållsbidrag och bidragsförsäkring.
Del A och Del B. [26]
Avgifter inom handikappområdet. [35]
Kompetens och kunskapsutveckling – om yrkes-
roller och arbetsfält inom socialtjänsten. [58]
Ohälsöförsäkring och samhällsekonomi
– olika aspekter på modeller, finansiering
och incitament. [59]
Kvinnofrid. Del A+B. [60]
Dokumentation och socialtjänstregister. [86]
Hälsodataregister – Vårdregister. [95]
Indirekt tobaksreklam. [114]
Reform på recept. [122]
Kostnader för den statliga assistansersättningen. [126]

Kommunikationsdepartementet

Samordnad och integrerad tågtrafik på
Arlandabanan och i Mälardalsregionen. [25]
Älvsäkerhet. [40]
Framtidsanpassad Gotlandstrafik. [42]
EG-anpassade körkortsregler. [48]
Klimatförändringar i trafikpolitiken. [64]
Allmänna kommunikationer – för alla? [70]
Finansieringslösningar för Göteborgs- och
Dennisöverenskommelserna. [82]

Statens offentliga utredningar 1995

Systematisk förteckning

SMHI:s verksamhetsform? [99]

Svensk sjöfart – näring för framtiden.
+ Bilagor. [112]

Finansdepartementet

Grön diesel – miljö- och hälsorisker. [3]

Långtidsutredningen 1995. [4]

Fullt ekonomiskt arbetsgivaransvar. [9]

Översyn av skattebrottslagen. [10]

Mervärdesskatt – Nya tidpunkter för
redovisning och betalning. [12]

Förmåner och sanktioner – en samlad redovisning. [36]

Prognoser över statens inkomster och utgifter. [49]

Förmåner och sanktioner

– utgifter för administration. [56]

Översyn av skattereglerna för stiftelser och ideella
föreningar. [63]

Naturgrusskatt, m.m. [67]

Betaltjänster. [69]

Lägenhetsdata. [74]

Försäkringsrörelse i förändring 3. [87]

Svenskar i EU-tjänst. [89]

Omprövning av statliga åtaganden. [93]

Personalavveckling, utbildning och beskattning. [94]

Skattereformen 1990-1991. En utvärdering. [104]

Rapporteringskyldighet för revisorer i finansiella
företag. [106]

Finansiell verksamhet i kris och krig. [125]

Utbildningsdepartementet

Yrkeshögskolan – Kvalificerad eftergymnasial
yrkesutbildning. [38]

Allmän behörighet för högskolestudier. [41]

Förslag om ett internationellt flygsäkerhets-
universitet i Norrköping-Linköping. [57]

Behörighet och Urval. Förslag till nya regler för
antagning till Universitet och högskolor. [71]

Ett aktiebolag för service till universitet och
högskolor m.m. [73]

Föräldrar i självförvaltande skolor. [103]

Likvärdig utbildning på lika villkor. [109]

Viljan att veta och viljan att förstå –

Kön, makt och den kvinnovetenskapliga
utmaningen i högre utbildning. [110]

Fristående gymnasieskolor. [113]

TV och utbildning. [120]

Riksdagen, regeringen och forskningen. [121]

Jordbruksdepartementet

Den brukade mångfalden. Del 1+2. [88]

Avbytarverksamhetens organisation och
finansiering. [107]

Jordbruk och konkurrens – jordbrukets ställning i
svensk och europeisk konkurrensrätt. [117]

Arbetsmarknadsdepartementet

Arbetsföretag – En ny möjlighet för arbetslösa. [2]

Obligatoriska arbetsplatskontakter för arbetslösa. [7]

Kompetens för strukturomvandling. [34]

Some reflections on Swedish Labour Market
Policy. [39]

Några utländska forskares syn på svensk
arbetsmarknadspolitik. [39]

Effektivare styrning och rättssäkerhet
i asylprocessen. [46]

Ett samlat verksamhetsansvar för asylärenden. [55]

Svensk flyktingpolitik i globalt perspektiv. [75]

Arbete till invandrare. [76]

EG:s arbetstidsdirektiv och dess konsekvenser för
det svenska regelsystemet. [92]

Ny lag om europeiska företagsråd. [115]

Kulturdepartementet

Konst i offentlig miljö. [18]

Vårt dagliga blad – Stöd till svensk dagspress. [37]

Kulturpolitikens inriktning. [84]

Kulturpolitikens inriktning – i korthet. [84]

Tjugo års kulturpolitik 1974-1994. [85]

Näringsdepartementet

Ett renodlat näringsförbud. [1]

Ny Elmärkning + Bilagedel. [14]

Elförsörjning i ofred. [51]

Den svenska Rymdverksamheten. [78]

1990-talets bostadsmarknad

– en första utvärdering. [98]

Konkurrens i balans. Åtgärder för ökad

konkurrensneutralitet vid offentlig prissättning m. m.
[105]

Ny ellag. [108]

Statens offentliga utredningar 1995

Systematisk förteckning

Civildepartementet

Regional framtid + bilagor. [27]

Myndighetsutövning vid medborgarkontor. [61]

Miljödepartementet

Alkylat och Miljöklassning av bensin. [30]

Ett vidareutvecklat miljöklasssystem i EU. [31]

Grundvattenskydd. [45]

Kunskapsläget på kärnavfallsområdet 1995. [50]

Fastighetsbildning – en gemensam uppgift för stat och kommun. [54]

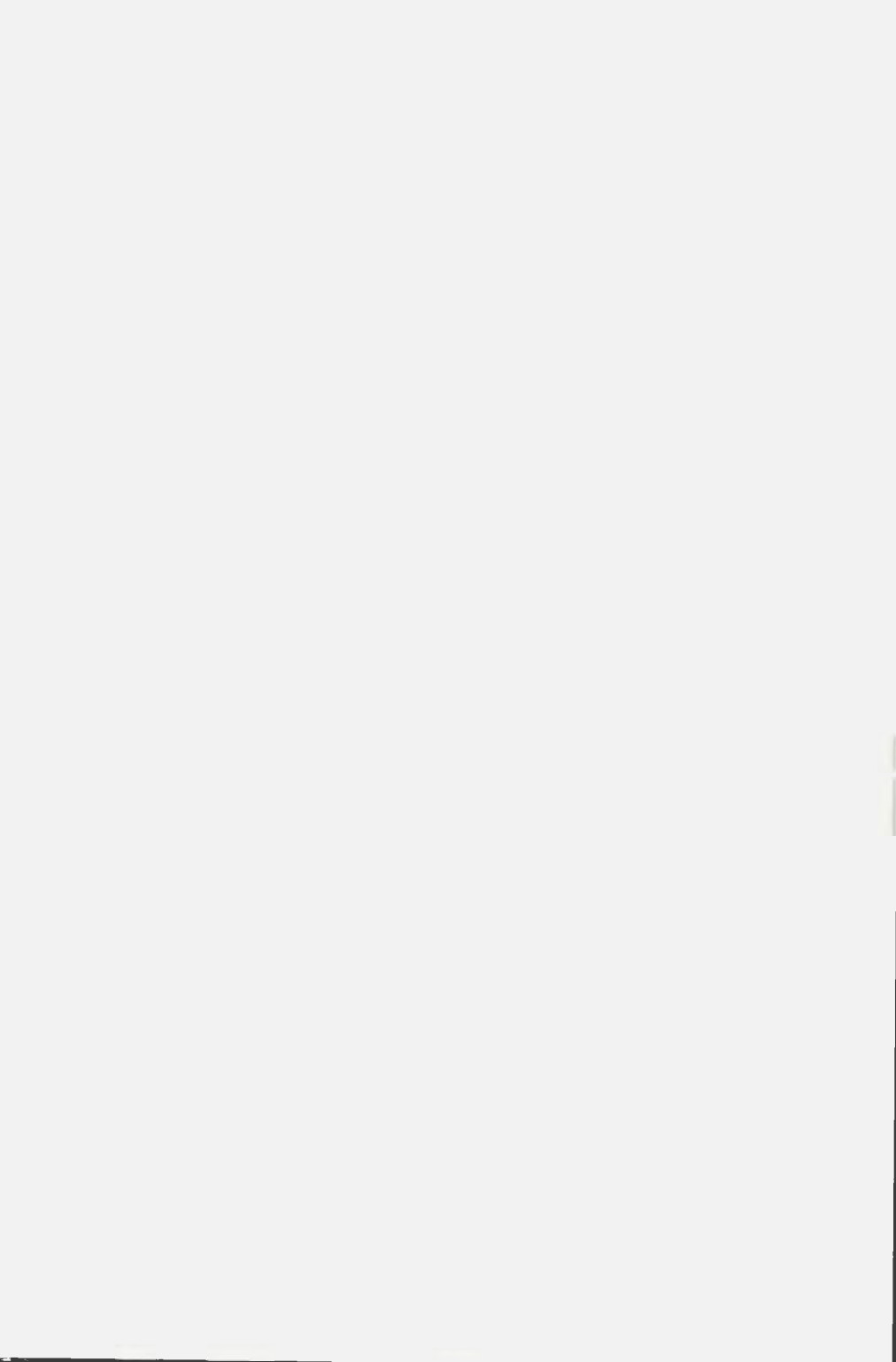
Ett renat Skåne. [62]

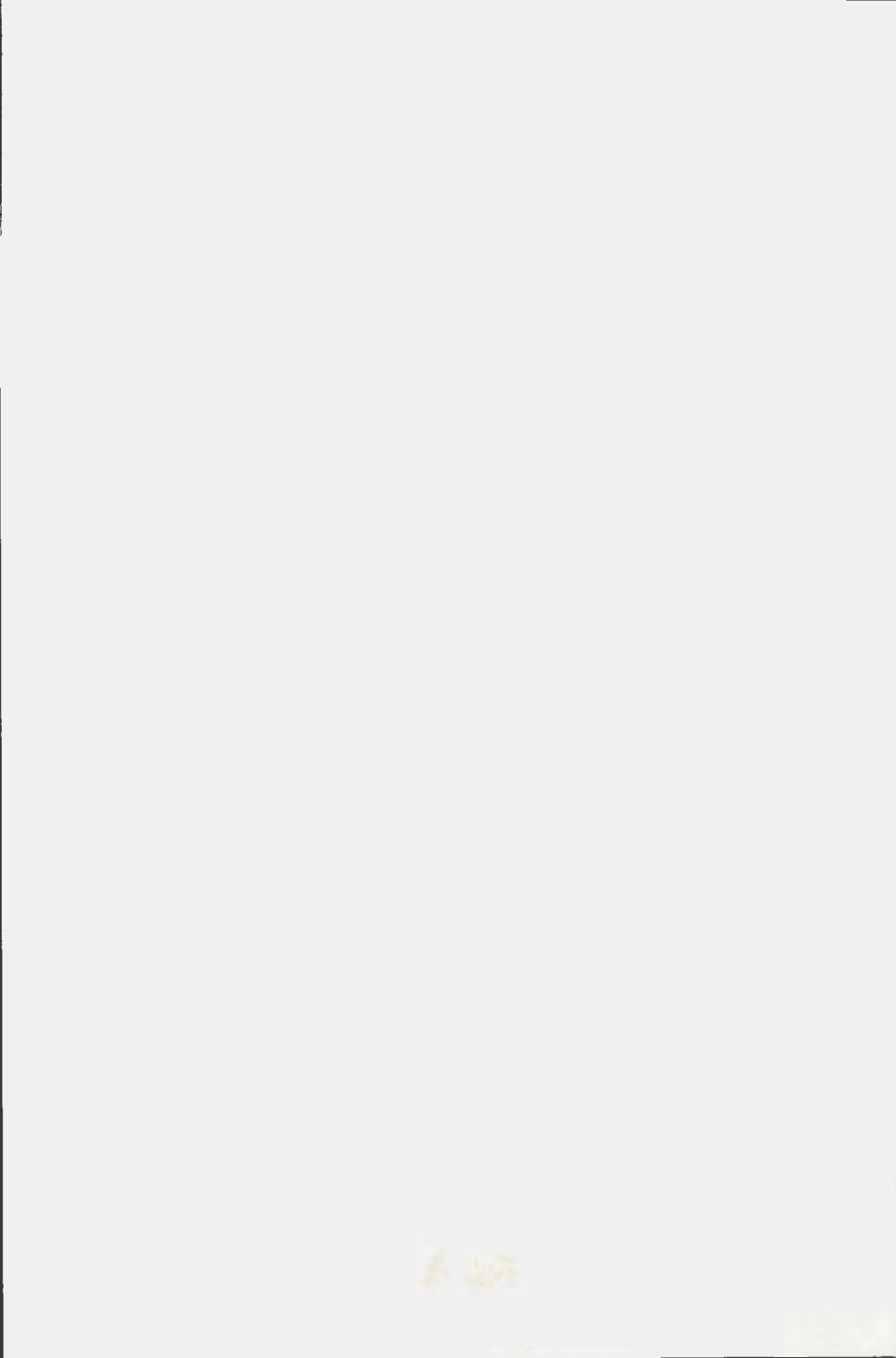
Kärnavfall och Miljö. [90]

Jordens klimat förändras. En analys av hotbild och globala åtgärdsstrategier. [96]

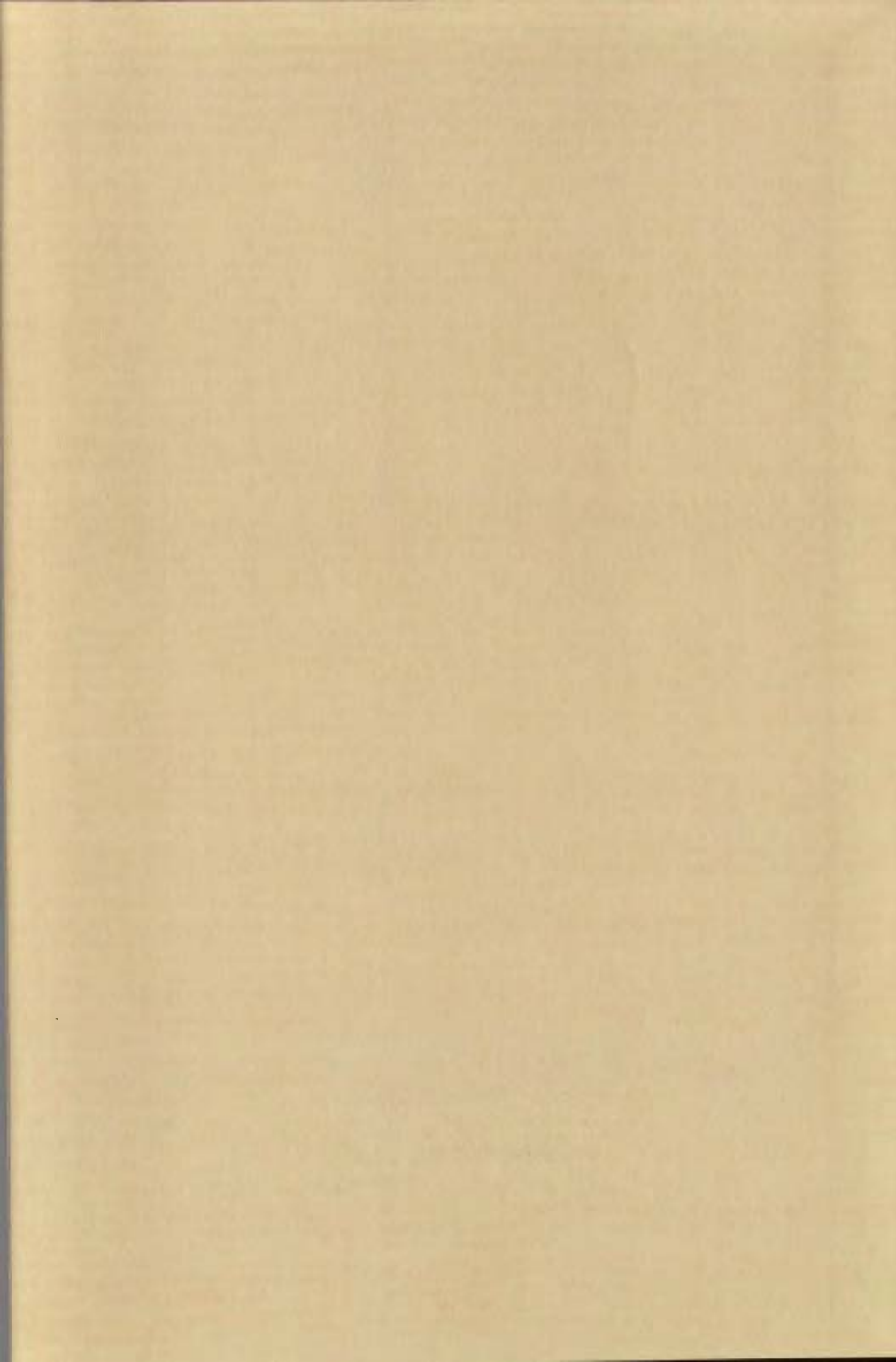
Miljöklassning av snöskotrar. [97]

Hållbar utveckling i landets fjällområden. [100]

FRITZES

POSTADRESS: 106 47 STOCKHOLM
FAX 08-20 50 21, TELEFON 08-690 90 90

ISBN 91-38-20111-9
ISSN 0375-250X